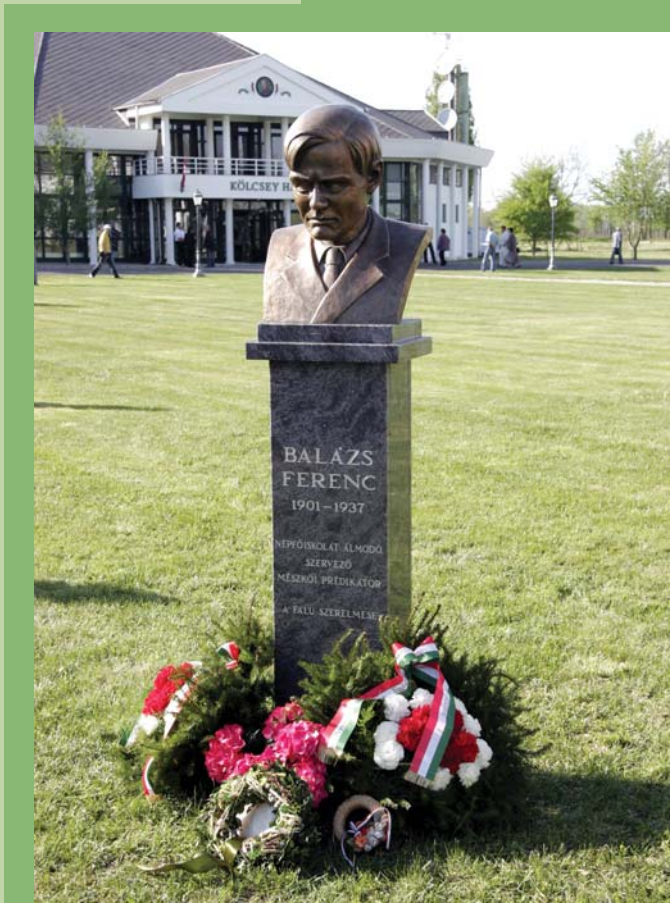

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2008. március–április · 62. évfolyam 2. szám

BALÁZS FERENC

A tartalomból:

A Biblia éve – 2008. · Örül a mi szívünk! · Anyaság
Isten illata · Akik előttünk jártak · Unitárius címerek Erdélyben
Egyházközségeink életéből · Könyvrecenzió (Alabaster Village)

Felavattuk Balázs Ferenc, mészki l elkész, író és népművelő szobrát Lakiteleken, a Nemzeti Pantheonban

Április 26-án, szombaton délelött 10 órakor kezdődött az „unitárius nap” Lakiteleken, a *Lezsák Sándor*, jelenleg parlament alelnöke és a Nemzeti Fórum elnöke, a Magyar Demokrata Fórum alapító atyja által megálmodott és létrehozott Lakiteleki Népfőiskolán.

A meghívó „Erdélyi Csillagok”-ról szölt. Bár a nap Balázs Ferenc életművének méltatására, felelevenítésére, szobrának felavatására szerveződött, volt ott más unitárius és ökumenikus esemény is.

Páll Lajos, a híres, fazekasságáról ismert erdélyi Korond költője-festőművésze kiállítását *Nahimi Péter* történész nyitotta meg a művész 70. születésnapja alkalmából.

Kozma Huba muzeológus bemutatta a „Ti óvtatok meg társak, elégiák” című könyvet.

A Kölcsey ház előcsarnokából beülve a ház padsoraiba hallgathattuk meg a „Balázs Ferenc emlékezete” című előadássorozatot. *Gálfalvy György*, marosvásárhelyi író, a Népfőiskola kurátora Balázs Ferenc példájáról beszélt. *Andrássy György* kolozsvári előadó tanácsos-lelkész Balázs Ferencről, az unitárius lelkészről szölt. *Dr. Rezi Elek*, az Erdélyi Unitárius Egyház püspökhelyettes-főjegyzője, teológiai tanár Balázs Ferenc hit- és életszemléletéről értekezett. *Dr. Cseke Péter*, egyetemi tanár, író, irodalomtörténész Kolozsvárról „Balázs Ferenc világtávlatot átfogó mészki tekintete” címmel tartott előadást. *Kászoni József*, a Budapesti Unitárius Egyházközség lelkésze „Az alabástrom falu – Mészki (Balázs Ferenc özvegye az Erdélyben töltött évekről 1930–1937)” címmel emlékezett. *Balázsi László* püspökhelyettes-főjegyző Balázs Ferenc irodalmi munkásságáról, hangsúlyozottan verseiről, meséiről, énekeiről szölt. Verseiből olvasott fel, valamint feleségével dalokat énekeltek el. *Homoki Vivien*, füzesgyarmati hittanos, meséket mondott. *Felhős Szabolcs*, vásárosnaményi

szórványhívünk, középiskolai tanár, a „Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola” születéséről, tevékenységéről beszélt.

Délután, az ebédszünet után (ami alatt jó volt elbeszélgetni egymással és ismerkedni), a Szent István kápolna előtt, unitárius istentiszteletet tartott *Dr. Szabó Árpád* erdélyi püspök. Józán Miklós püspök szobránál (amit 2001-ben avattunk fel) koszorúztunk és meghallgattuk *Zoltáni Zsolt* (az erdélyi Székelyderzs szülöttje, Dévai Nagy Kamilla tanítványa) gitárral kísért énekszámait.

A Németh László Dolgozók Gimnáziumának ballagása keretében avattuk fel Balázs Ferenc szobrát. Köszöntőt mondott *Gálfalvy György* író és *Lezsák Sándor*, az Országgyűlés elnöke, a Népfőiskola vezetője. Avatóbeszédet, igehirdetést tartott *Rázmány Csaba*, a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke. Balázs Ferenc mellszobrát, *Szabó Imrefia Béla* szobrászművész (aki Józán Miklós szobrát is készítette) alkotását, a két püspök és Lezsák Sándor leplezte le, majd megszentelte és megáldotta *Bagi Ferenc*, lakiteleki katolikus plébános, *Szabó Tamás* református lelkész és a jelenlévő unitárius lelkészek. Az egyetemes egyház nevében megkoszorúztuk a gyönyörű alkotást.

Az avatás után a Tisza Vendéglőben részt vettünk a fogadáson, ahol a Magyarországi Unitárius Egyház Elnökségének döntése alapján Szervét Mihály-díjjal jutalmaztuk Lezsák Sándor alelnököt és Dr. Szabó Árpád püspököt. A jeles alkalommal pohárköszöntőt mondott Gálfalvy György és köszönetet Balázsi László. A nagyszerű ünnepség, emléknapi minden eseményét, az elhangzott beszédeket megörökítjük egy külön kiadványban, amit az Unitárius Élet szerkesztősége állít össze.

B. L.

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balázsi László, Kelemen Miklós, Léta Sándor

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius

Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2008. június 15.

A Biblia éve – 2008.

Egyházi lapunk, az Unitárius Élet húsvéti száma „A Biblia éve – 2008” cím alatt, Pecsuk Ottónak, a MBTA főtítkárának tollából írást közölt, amelyből megismerhettük mindazt, amit a 12 tagegyházzal rendelkező Társulat eddigi munkásságáról és ez évi terveiről, egy vallásos, az egyházi életben is részt vevő embernek illik tudnia. Azonban az ismeretterjesztő munka hátterében van valami, amire föl kell figyelniünk. Ez pedig a Biblia kisajátítása – a 2 nagy protestáns és a katolikus, valamint a vonzáskörükhöz tartozó egyházak részére.

Ennek figyelembevételével szükségesnek tartom, ha hívatlanul is, de kapcsolódva a Biblia évéhez, a Bibliához kapcsolódó ismereteinket – a teljesség igénye nélkül – az alábbiakban felújítani:

Mindenekelőtt azt mondom el, hogy a Biblia olyan két részből álló, vallásos színezetű könyv, amelynek első része a zsidóság ókori történelmét mutatja be, a világ teremtésétől a Jézus születését megelőző korig. Második része Jézus életét és tanítását közli, kiegészítve az apostolok cselekedeteivel és azoknak Jézusról vallott fölfogásával.

Mind a két rész a mi unitárius hitünk alapjáról, az Isten egységéről tesz tanúbizonyságot!

Tudnunk kell, hogy a Biblia görög eredetű szó, amely magyarul „könyvet” jelent. Jelen esetben azoknak a könyveknek gyűjteményét, amelyeket a kereszténység – zsinati végzések alapján – szentnek nyilvánít.

Míg az Ószövetség héber, addig az Újszövetség görög nyelven íródott. Mind a kettő kultúr-történeti dokumentum.

A héber nyelvű Biblia a zsidók szétszóródása után használhatatlanná vált. Ugyanis a héber nyelvet fölváltja a görög és az arám nyelv, így a II. századtól az addig héber nyelven íródó Biblia görög és arám nyelven kerül az emberek kezébe.

A legrégebbi bibliák közül legismertebb a görög „Septuaginta”, az arám „Targum és a latin „Vulgata”. Magyarországon a Bibliát hazai nyelven a reformáció szólaltatja meg.

Az alábbiakban a felekezeti hovatartozás és a teljesség igénye nélkül olyan 18 bibliafordítóról emlékezünk meg, kik lehetővé tették a Szentkönyvnek magyar nyelvterületen való anyanyelvű használatát. A felsorolás a fordítók születési évének sorrendjében történik!

1. *Pécsi Tamás* (?): Prágában tanuló, szerémségi pap, huszita ihletettséggel Biblia-fordí-

tó, kit munkájában új szavak használata és helyes alkalmazása jellemez.

2. *Újlaki Bálint* (?): Pécsi Tamás fordítótársa, ki 1439-ben az eretnekség gyanúja miatt – híveivel – Moldovába települ át. Vagy az egész Biblia, vagy csak bibliai részek fordítója.

3. *Benczédi Székely István* (1500 u.–1563 u.): Krakkóban tanuló, szikszói, olaszliszkai, majd gönczi prédikátor. A zsolttárokát ülteti át – szolgai hűséggel – zsidóból magyar nyelvre. Fordítása gyarló, minden lendülettől mentes. Krakkóban kerül kiadásra.

4. *Sylvester János* (1504 k.–1551 u.): Az első, aki magyar földön, magyar nyelvű nyomtatott Bibliával jelentkezik. Sárvár-Ujszigeten iskola-mester és nyomdavezető. Krakkóban, Wittenbergben és Bécsben tanul. A magyar népnek ajánlott Újtestamentum fordítását kritikai vizsgálattal, de szabad fordítással végzi és az evangéliumokat hexameterből és pentameterből álló párversekkel köti össze. A nagy tudású, de anyagias fordító Magyarországon először használ héber betűket. Élete végén a protestánsokhoz csatlakozik.

5. *Pesti Gábor* (? – 1542 u.): Patricius család tagjaként Bécsben tanul. Buda török kézre kerülése után János király özvegye kíséretével Erdélybe megy. Bibliafordításának célja a hamisításoktól megtisztított szöveg magyar nyelvű kiadása. A négy evangéliumot tartalmazó, művészi stílusú fordítása 1536-ban kerül kiadásra.

6. *Szegedi Gergely* (1511–1570): Wittenbergben tanuló prédikátor, 10 zsolttárt fordít magyar nyelvre, melyekben páros és visszatérő rímeket alkalmaz.

7. *Heltai Gáspár* (1515–1579): Szász eredetű, Wittenbergben tanuló lelkész nyomdász és író. Előszót is tartalmazó bibliafordítása latin, német és görög nyelven íródó bibliákon alapszik. Az 1552-ben elkészülő munka Heltai váltszóváltoztatásai miatt nem válik népszerűvé. Dávid Ferenc híve.

8. *Károlyi Gáspár* (1529–1591): Wittenbergben és Svájcban tanuló gönczi lelképásztor, az ortodox teológia híve. Vizsolyban nyomtatott, felekezeti jellegű Bibliája a tridenti zsinat után szervezkedő magyar református egyház híveinek szellemi tápláléka, hiánypótló, kifogástalan magyarsággal íródó munka görög szövegű Bibliára épül föl. Az addigi „i”-ző nyelvjárással szemben „e”-ző nyelvjárással készülő fordítás hatással van a szépróza-irodalomra is.

A Biblia éve – 2008.

9. *Mélius Juhász Péter* (1536–1572): A magyarországi Református Egyház szervezője, a nyers, türelmetlen, támadó modorú vitatkozó reformátor. Wittenbergben tanul. A zsidó nyelvből fordított Bibliája Debrecen iparos és kereskedő polgárai számára készül. Ótestamenti fordítása 1565-ben, Újtestamentum fordítása – többek anyagi támogatásával – 1568-ban készül el.

10. *Szántó Arator István* (1540–1612): Jezsuita tanár. Pázmány Péter katolikus hitre térítője Rómában tanul. Az Ótestamentumnak magyar nyelvre ültetője.

11. *Félegyházi Tamás* (1540 k.–1586): A mezőtúri, majd debreceni iskolaigazgató Krakóban, Breslauban, az Odera melletti Frankfurtban és Wittenbergben tanul. Bő jegyzetanyaggal ellátott Újtestamentumát görögből fordítja magyar nyelvre.

12. *Bogáti Fazakas Miklós* (1548–1598. u.): Antitrinitárius prédikátor. A zsoltárok fordítását és átdolgozását Augustinus, Justinianus, nebiai érsek feldolgozása alapján Pécsen végzi. Fordításában a racionális bibliaértelmezésre törekvő munka panaszt és reménységet sugárzó része a fordító lelkiállapotára vonatkozik.

13. *Péchi Simon* (1570. k.–1642): Erdélyi kancellár, a szombatos vallás terjesztője. Beszél káldeai, zsidó, görög és latin nyelven. A zsidó nyelvű Bibliát költői lendülettel, fejlett stilisztikai érzéssel ülteti át magyar nyelvre, Stílusát nyugtalanság és zaklatottság jellemzi. Fordítását – halála miatt – nem végzi be.

14. *Káldi György* (1573–1634): Nagyszombatban és Rómában tanuló jezsuita szerzetes. Erdélyben, majd osztrák rendházakban működik. Gondosan csiszolt, gördülékeny fordítása Bécsben 1626-ban jelenik meg és alig tér el a korábbi protestáns szövegektől. Káldi a katolikus jellegű bibliafordítás megteremtője.

15. *Szenczi Molnár Albert* (1574–1631): Debrecenben, Wittenbergben, Heidelbergben és Strassburgban tanuló kálvinista prédikátor. Lobvasser német szövegére támaszkodó, a sajtó alá filológiai műgonddal készülő zsoltárfordítása különböző dallamokra készül. Több, mint 100 kiadást ér meg.

16. *Komáromi Csipkés György* (1628–1678): Komáromban, Sárospatakon és Utrechben tanuló kassai iskolaigazgató, majd debreceni pu-

ritán elveket valló lelkész. 1718-ban Leidenben kiadásra kerülő Biblia fordítását a határon elkobozzák és elégetik. Újabb szállítmány, mely a Károlyi-féle Bibliára alapoz, de megváltoztatja a szórendet és kihúzza a fordítónak nem tetsző szavakat, 1789-ben érkezik Debrecenbe.

17. *Komjáti Benedek* (XVI. sz.): Bécsben tanuló és Perényi Gáborné nyalábvári udvarában tartózkodó nevelő, Pál apostol leveleit fordítja magyar nyelvre.

18. *Bátori László* (?–1484 k.): Falusi iskola-mester, majd pálosrendi szerzetes. A budai Hárs-hegyi barlangban folytat remete életet. Ma már ismeretlen bibliafordítása Mátyás király Corvinájában kap helyet.

Íme az irodalomtörténetből is ismerős 18 bibliafordító, kiknek nagy szerepe volt abban, hogy a Bibliát magyar földön, magyar nyelven olvashatjuk. Ez számunkra azért is jelentős, mert arról győznek meg, ami hitvallásunk alap-tétele. Arról, hogy az Isten személyében és lényegében egy! Jézus emberként válik a szeretet eszme hirdetőjévé. Végül szól arról a világról, melynek létezése felől más és másképpen nyilatkoznak a különböző világnézetet valló emberek.

Mi 2008-ban, a Biblia évében, annak magyar nyelvre fordítóira emlékezve újítjuk fel a Bibliára vonatkozó ismereteinket. Bízunk abban, hogy a Biblia vezet el ma is mindenkit ahhoz az „egy” Istenhez, kinek lényege a szeretet.

Felhasznált irodalom: *Benedek Marcell*: A magyar irodalom története. 1938.; *Bod Péter*: Magyar Athenas 1982.; *Féja Géza*: Arcképek régi irodalmunkból. 1986.; *Kenyeres Ágnes*: Magyar életrajzi lexikon. 1969.; *Kénosi-Uzoni*: Az erdélyi Unitárius Egyház története. I. k. 2005.; *Klaniczay Tibor*: A magyar irodalom története 1600-ig. 1964.; *Klaniczay-Szaunder-Szabolcsi*: Kis magyar irodalomtörténet 1961.; *Nemeskürty István*: Magyar Biblia-fordítások Hunyadi Jánostól Pázmány Péter századáig. 1990.; *Pintér Jenő*: A magyar irodalom története a legrégebb időktől Bessenyei György fellépéséig (1526–1772) 1909.; *Simon István*: A magyar irodalom 1979.; *Szabó Géza*: Psalterium – Magyar Zsoltár. 1979.; *Szerb Antal*: Magyar irodalomtörténet. 1934 és 1972.; *Többen*: A magyar irodalom története 1849-ig 1968.; *Zoványi Jenő*: A magyarországi protestantizmus 1565–1600-ig. 1977.

Kelemen Miklós

ÖRÜL A MI SZÍVÜNK!

Pap Gy. László

*„Örül hát szívem és nyelvem énekel, sőt testem is reményben nyugszik el.
Az élet útját mutattad meg nekem, és örömmel töltesz el színed előtt.”*

ApCsel 2,26. ,28.

Kedves Atyámfiain, szeretett ünneplő Testvéreim!

Amennyiben figyelmesen elolvastátok a megjelölt szentleckét, akkor szinte egyértelműnek hallottátok az *életre*, az *örök életre* vonatkozó megjegyzését. Nem tévesztettem ünnepet. Igenis tudom, hogy 2008. pünkösdjét üljük. S azt is kijelentem, hogy tudatosan választottam köszöntő beszédem alap gondolatát. Az igaz, hogy nem a megszokott pünkösdői eseményekből származik a bibliai vers, de éppen ezért kedves számomra, s bizonyára az lesz számotokra is, amennyiben sikerül közösen felfedeznünk benne az ünnepre szóló üzenetet.

Igen érdekesnek találtam a szentleckét, amikor olvastam a pünkösdői események sorában. Jól olvassátok, hiszen Péter ismétli az első pünkösd alkalmával a 16. zsoltár sorait. Akkor került említésre, amikor elhangzott a sokat emlegetett pünkösdői beszéd, amikor mintegy három ezren megtértek, megkeresztelkedtek, s így megalakult a keresztény egyház. Mindennek ünnepén hivatkozott Péter a zsoltárosra, s mondta el hallgatóságának az örömhírt.

Az a kérdés, hogy ma, debreceni, magyarországi, erdélyi, az egész nagyvilágban élő unitáriusok készek vagyunk-e megismételni Péterrel, a zsoltárossal a fenti szentleckét, s megtaláljuk-e benne a ma üzeneteként az igazi örömforrást, mely boldogságot, reményt és életutatót biztosíthat az Istenben bízó embereknek?

1. Arra kérlek ünneplő testvéreim, hogy álljunk át lélekben az ünnepi hangulatra, s ha rövid időre is, de feledjük életünk minden olyan megpróbáltatását, mely megakadályozhat boldogságunkban, örömeinkben. Annyira megnyugodott a szívem, amikor olvastam a szentleckénk megállapításait. Elképzeltem egy olyan embernek magam, akinek soha, semmi gondja, törődése, bánata. Magam mellé képzeltelek benneteket is, hogy hasonlóan az én szívemhez, csordultig megteljen örömmel a tiétek is. Magam mellett éreztem a zsoltárost, s lelki szemem elé képzeltem az apostolokat, az őskeresztényeket, de kiváltképpen Pétert. Az ő hangján hallottam a bizonyágtévessel fűtött mondatot: *Örül hát a szívem, és a nyelvem énekel. Sőt testem is reményben nyugszik el.* Mi tagadás, ebben a bizonyos mértékig elragadtatott állapotban magam mellé képzeltem mindazokat, akik részesei voltak, s ma is alkotó elemei életemnek. Akiktől ugyan elváltak kilométerek,

akik nem adnak okoskodó tanácsokat, de akikre mindig számítok, ha tanácstalanná válnának bizonytalankodásom egyes órái. A lélek hangján kérdezem meg őket, úgy, ahogyan ismerem őket, s minduntalan felteszem távollétükben is a kérdést: *Vajon mit szólnának újabb és újabb döntésemhez, viszonyulásomhoz?*

Ne akadjon el félúton az örömed, Testvérem. Ne mondd nekem, hogy nem örül a szíved, de nem is énekel, mert nincs neked arra semmi kedved. Ne mondd, hogy elveszítetted azt a kis reményt is, mely elegendő lenne egy újabb nap folytatásához. Nem kell mondanod, mert én elhiszem neked, hogy igen sok jogos panaszod van egész életedre. A felsoroltakat is szinte teljes egészében elhiszem neked, mert nem tudsz egyik napról a másikra gond nélkülivé válni. Elhiszem, hogy napjaid sok bút, bajt hoztak neked, de nem olyan sokat, hogy utolsó cseppnyi reményed is elhagyjon. Elhiszem, hogy sok mindenért fáj a szíved, talán még értem is, s ma még úgy érzed, hogy nincs emberi szó, mely nélkül képpen megvigasztalhatna.

A mai nap nemcsak nekünk virradt. Az ünnep hangulata nemcsak ránk vár. Pünkösd ünnepe nemcsak számunkra tartogat újabb napokra szóló reményt. Lám te is itt vagy közöttünk! Ez a nap tiéd is! A pünkösdői ének érted is zengett, s amikor olvastam Péter szavait, akkor rád is gondoltam, hiszen tudjuk mindannyian, hogy Isten mindig tartogat gyermekeinek egy kis örömet, mindig újabb reményt nyújt a csüggedés idején.

2. Emlékszünk, amikor Péter megtagadta Mesterét. Elönt a szégyen, ha arra gondolunk, hogy mi is kerülhetünk hasonló helyzetbe, amikor megtagadunk valakit. Ne gondoljuk, hogy az eltelt idő alatt nem roskadt magába Péter. Ne gondoljuk, hogy számára könnyű időszak volt az, melyet húsvétól el kellett töltenie a mai napig. Gondoljuk csak át még egyszer az esetét, s képzeljük bele magunkat a helyébe! Mondjátok meg nekem, hogy volt-e legalább egy ember az elmúlt hetek alatt, aki mindvégig mellettetek állt? Aki ne vetetette volna szemetekre, hogy tagadóvá váltatok, amiért meg kell bűnhődnötök. Nem lehet nehezebb sors annál, mint amikor ilyen elutasítóan viszonyul hozzánk környezetünk. Ennek ellenére, Péter pünkösd első napján kiáll a tömeg elé, s elmondja örök életre szóló beszédét. S mit gondoltok, hogy miért? Azért, mert idejében felfigyelt arra, aki csakugyan ott volt és maradt mellette Isten-

re. S mindez történt azután, hogy bizonyíthatóan Jézus-tagadóvá vált.

Úgy érzem egyfajta hála csendül vissza a zsoltáros szavainak megismétlésében, amikor Péter kihangsúlyozza, hogy köszönöm Istenem. Neked köszönhetően örül ma a szívem, s ezért nyelvem hangosan énekel. Örülök, Istenem, mert tagadó, tétova életemben megmutattad nekem az élet útját. Köszönöm neked Istenem, hogy gyarló emberi létemben örömmel töltesz el engem, hogy ujjongjon a szívem, s testem is reményben nyugodjon el, ha üt az óra.

Kedves Testvéreim! Most már értitek úgy-e, hogy miért választottam Péter szavait? Előfordulhat, hogy tagadókká minősítenek minket. Lehet, hogy erőt vett csakugyan rajtunk életünk egy-egy döntésre álló pillanatában az emberi gyengeség. Mindennek ellenére jól tesszük, ha nem támadunk vissza, de bizonyosnak tartjuk, hogy sokkal nagyobbat vétkezük, ki be sem ismeri gyengeségét, ki Júdás-arccal fordul mindig a világ felé, de hiába keressük őt a bizony-

ságtevő embertársaink között, mert „tű a szénakazalban”. Ő még nem ért el arra a fokra, mint Péter, s a hozzá hasonló emberek, akik belátták tévedéseiket, emberi gyengeségüket, de ott vannak a bizonyítások porondján.

Meggyőződésem az is, hogy nem kell rosszaknak sem lennünk ahhoz, hogy hosszú időre úrrá legyen rajtunk a szomorúság. Annyi váratlan gondot tartogat számunkra az élet, hogy, ha nem lenne a gondviselő Isten vigasza, segítsége, akkor bizony öröm, reménység nélküliek maradnának ünnepléseink is. Jó volt velünk most is Isten, amikor megmutatta az új élet útját, s megengedte, hogy örömmel, boldogsággal ünnepeljünk.

Arra kérem a gondviselő Istenünket, hogy adja meg a bizonyágtévés bátorságát, s ne a csodákkal díszített ünnep, hanem a lélek örömeivel fűszerezett áldás legyen minden ember osztályrésze ennek az esztendőnek pünkösdi ünnepén is. Ámen.

Debrecen, 2008 pünkösdje.

ANYASÁG

Mióta az eszemet tudom, lelkészi családuk életében két ünnepet szeretek a legjobban. Karácsonykor a gyermek Jézus születését körülövező angyali titokzatosság ejt rabul. Anyák Napján a gyermekhez, minden gyermekhez kapcsolódó szeretet kiteljesedése, kiáradása, édesanya és gyermeke között és viszont, az élő szeretet lobogása tesz boldoggá.

Ezt azóta még hatványozottabban érzem, mióta nem csak nekem van a földön „a legszeretőbb anyám”, hanem én is egy csodálatos fiúnak, Gergő Dánielnek édesanyja vagyok. Várnai Zseni versének minden sorát magaménak vallhatom: *„Édesen alszol dajkáló ölemben, / harmatos arcú, drága magzatom, / körülragyog a napnak glóriája / s lány pihegésed lesem, hallgatom. / Elnézlek hosszán, könnybeborult szemmel, és ahogy nézlek, megnő a szívem, / érzem, a karom végtelenre tárul / s egész világ a keblemen pihen. / Egész világot táplál az én vérem, / ha kicsiny ajkad mellemre tapad, / lelkemmel egy világot csókolok, / ha téged, fiam, megcsókoltalak. / Hogyha enyhítem a te szenvedésed, / ha könnyeidet fölszáríthatom, / minden szenvedők bánatát enyhítem, / minden szenvedők sebeit gondozom. / Mi bennem örök, az mind benned lángol, / nem élek másként, csak teáltalad, / ó, mindent odaadtam a világnak, / amikor, fiam, téged adtalak! / Olyan vagyok e boldog anyasággal, / mint föld, mikor virágok nyílnak rajta, / mikor szívének illatát és mézét / s gyümölcseit az embereknek adja.”*

Túl vagyunk már azon a csodás élményen, amit a szívem alatt dobogó szív hangja muzsikált, túl azon is, amit a szülés jelentett, annak ellenére, hogy a megfizetett orvosok szinte tönkretettek mindkettőnket, amikor kiereszkolták egy hónappal hamarabb az oltalmazó méhemből a fiamat, mert az epekő okozta bántalmait összetévesztették a szülési fájdalmakkal.

Túl vagyunk azon az élményen is, amit Kaffka Margit: Petike jár című versében oly megkapóan, élethűen megörökít, mert minden édesanya életében ilyen egy- formán szép és emlékezetes, amikor gyermeke megtanul járni! Csak lassan, okosan, drága fiam / lányom! Elhangzik nem csak kisgyerek korban, hanem, amikor már a felnőtt gyermeket *„öregesen járom körül én. / S míg sok vidám csínjét, nagy küszködését / Sorra beszél kacagva, vígan, - Reszketve, ijedten suttogom én el: / Csak lassan, csak lassan, okosan”* drága fiam / lányom!

Ilyen szeretetben találkozunk minden május első vasárnapján, Anyák Napján a templomunkban és családukban. Hogy ez megadásék minden nőnek, azért teljesíteni kell az isteni küldetést, gyermeket szülni, vállalni.

Nincs semmi ahhoz hasonlítható a világon, amit egy Édesanya megél!

Balogh Balázsi Zita Réka

Bemutakozás

2008. február 1-én nevezett ki a Debreceni Unitárius Egyházközség lelkesi állásába Főtisztelendő Rázmány Csaba, unitárius püspök úr. Jelen közlemény a bemutatkozást szolgálja, s bár sokan kíváncsian kérdezősködnek, hogy miként is alakult idejövetelem – maradjunk annyiban, hogy egyszer, valamikor öt évvel ezelőtt megfogalmazódott bennem egy kötelesség: Menjek a testvérek után.

Pap László vagyok, aki 1960-ban születtem Székelykeresztúron, de Szentábrahámot tartom szülőfalumnak. Általános és középiskoláim elvégzése után a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karán szereztem lelkesi oklevelet 1984-ben.

Egykori tanárom, Dr. Erdő János professzor, életre szólóan meghatározta tevékenységem, amikor engem is meggyőzött a lelkiismeretes lelkesi munka végzésének szükségességéről, nehézségeiről, időnként tapasztalható örömeiről. Ezt tartottam szem előtt, amikor kinevezést kaptam Bözödkőrispatakra, 1984-ben, amikor áthelyeztek 1986-ban az aranyosmenti Bágyonba, amikor 1999-ben elfogadtam egyhangú meghívását a Nagyvárad-Bihari Egyházközségnek, s ez irányadó ittlétemben, jövőmet illetően is.

Magammal hoztam itteni munkámra családomat: Feleségemet, aki 1984. november elseje óta a szó szoros értelmében segítőtársam a papi munkámban. Követtek fiaim: László és Lehel is, akik már másként tapasztalják a lelkesi élettel együtt járó örömeiket. Lehet, éppen ezért nem kívánnak rálépni a lelkesi hivatás útjára. Három évvel ezelőtt gondviselésünkbe vettük koros szüleimet is, akik azóta szorosabban hozzátartoznak mindennapi életünkhöz. Azt hallottuk már régóta, hogy nem lehet átültetni az „idős fákat”, de szüleimet dicséri, hogy idős koruk (79 év) ellenére nemcsak lakóhelyet, de életszemléletet is változtattak. Saját bevallásuk szerint, tették mindezt azért, hogy több lehetőséget adjanak nekünk, hogy róluk gondoskodhassunk.

Vannak, akik szókimondónak, nyersnek tartanak, mások konoknak neveznek, és vannak, akik még jobban megközelítik a valóságot, amikor olyant állítanak rólam, amit szemembe nem mernének megmondani. Azok kedvéért, akik tévednek jellemrajzomban, de nem csak, hadd álljon néhány vonás. Csak rólam. Azok közé tartozom, akik soha nem

ítélték, nem marasztalták el otthonukat, szülőföldjüket, ideiglenesen elhagyó testvéreiket. De nem is sírtam soha azokkal, akik könnyekkel adtak hangot nagy bánatuknak, hogy milyen sokan keresnek külföldön boldogulást, elhagyva bennünket.

Egyházi szolgálatra vállalkoztam, s amikor lelkésszé szenteltek Székelykeresztúron, arra esküdtem, hogy teljes igyekezetemmel szolgálom népemet. Mindenki nem lehet próféta a saját hazájában, s így vállalniuk kell némelyeknek, hogy azok után mennek, akik maguk mögött hagyták a Székelyföldet, szülőföldjüket.

Én tudom, hogy lelkünkben mindannyian együvé tartozunk, s a kilométerek csak addig jelentenek akadályt, míg hittel el nem érjük újra és újra egymás kezét. Itt vagyok tehát, s kezet nyújtok azok felé, akik a gyülekezet tagjaként fogadtak, akik keresik az unitárius hit gyakorlásának lehetőségeit, s azok felé is, akik szabadon kívánják gyakorolni Istentől kapott hitüket, és nálunk, unitáriusoknál keresnek erre lehetőséget.

Tisztelettel kérem unitárius testvéreinket, hogy figyeljenek a Debrecenben felkínált lehetőségre, hiszen most már minden vasárnap egy új alkalmat jelent a találkozásra. Egyben megnyugtatom azokat az embertársaimat, akik szabadgondolkodásuk miatt bekopogtak hozzánk, hogy továbbra is nyitva áll előttük templomunk ajtaja.

Végül pedig a magam, családom, gyülekezetem nevében kívánok minden keresztény embertársamnak Istentől megáldott pünkösdi ünnepet!

Atyafiságos tisztelettel:

Pap Gy. László, lelkes

Gyermekkori emlékeim között elevenen él az, hogy mindenkinek és mindennek valamilyen illata volt. Az anyám illata pl. a *levendula illata* volt, amit nagyon szeretett, szeret. Apám illata, a nap elteltével a *dohány illata* volt. Testvérem egy-egy kiadós uzsonna elfogyasztása után a *vajaskenyér* illatát árasztotta, amerre járt-kelt. Akkor meg *miért ne lenne illata Istennek*, gondoltam következetes gyermeki logikával, és az meg milyen lehet?

Mire az Unitárius Élet legfrissebb számát kezében tartja a kedves olvasó, minden biztonnyal már benne leszünk május hónapjában, abban az Isten áldotta hónapban, amit én a hónapok királynőjének szoktam nevezni, mert számomra ez az időszak a tizenkét hónap legszebbike. Ezért is töltök az évnek ebben az időszakában annyi időt a természetben, amennyit időm engedi. Ilyenkor lépten-nyomon, jártunkban-keltünkben megérezhetjük *Isten illatát* mindennapi sétánk alkalmával a természetben: a frissen bomló rügyekben, a föld párájában, a virágok illatában, az aranyat érő májusi esőben, az alig kibomló levelekben. És ilyenkor egy sóhaj, egy ima formájában jó idézni a zoltáríró: „*Jusson eléd imádságom, mint illatáldozat...*”

Ha a Biblia sok helyen beszél arról, hogy Isten hol, mikor jelent meg választott népének felhő formájában, angyalként, küldöttként, akkor miért nem szól arról, hogy *milyen az Ő illata?* Azt viszont tudtam, hogy sem nagynéniket, sem nagybácsikat nem lehet megkérdezni erről, mert akkor arról beszéltek volna nekem, hogy miért nem szabad arcátlan, szemtelen kérdést feltenni Istennel kapcsolatban. Egyre szeretnélek kérni benneteket, Kedves Testvéreim, ti se gondoljátok vagy éreztétek azt, hogy a kérdés felvetése kegyeletlen lenne. Nem az és a szándék is távol áll tőlem, hogy az legyen.

Amikor édesanyámmal, aki katolikus, és gyakorta elvitt szülőfaluja templomába, Székelyszentkirályra, amely Udvarhelyszéken található, akkor mindig *mirhát* égettek, felhőnyi mennyiségben, főleg a búcsú alkalmával, ami augusztus 20-ra „Szent-István” napjára esett, nem is beszélve a *tömjén*ről, ami szintén elárasztotta a helyi templom légtérét jellegzetes illatával. A tömjén számomra inkább *metaforája* volt Istennek, semmint egy látható vagy kimondott szimbóluma, ami Róla szólt, vagy Őt ábrázolta volna.

A katolikus és anglikán templomok liturgiájához hozzátartozik a tömjén illatának a szétárasztása, a Biblia körül, no meg a szentély térségét is elárasztják vele, hogy a szent helyet megtisztítsák, purifikálják ezáltal alkalmassá téve azt az eucharisztia bemutatására.

A Biblia 3. könyve, a Leviticus (Mózes III. könyve) arról tájékoztat, hogy a főpapok is a Szövetség ládája körül tömjént égettek, mielőtt áldozati állataikat: bikát, galambot, kecskét vagy bárányt áldoztak volna Isten nagyobb dicsőségére. Nem véletlen, hogy sok hindu, keresztény és buddhista számára Isten illata egyenlő a tömjén illatával. De most már azt is tudom, hogy nem minden keresztényre vagy buddhistára igaz a fenti megállapítás.

– Némelyek közülünk *Isten illatának belélegzésére* a természet templomába mennek kirándulni.

– Abba a templomba megyünk, amely az Istennek egyedüli az alkotása, hiszen abból más illat árad felénk, mint a „kézzel csinált” templomokból, mert a *hegyek, az erdők, a rétek, a mezők, és a tengereknek* is megvan a sajátos illatuk.

– És ott érezhetjük, mint ahogy most is, itt is a májusi *fehér és lila akácét, a liliumét, a gyöngyvirágét*. De ugyanígy érezhetnénk a *narancsligetekét, az orchideákét, a frissen szántott földét*, mint ahogy

fogjuk is, remélhetőleg, nyári kirándulásaink alkalmával, a *frissen kaszált erdei, hegyi széna*, végül pedig *sarjújú illatát* is szabadságolásaink alkalmával,

amelyben olyan jó hanyatt feküdve nézni a csillagos vagy a napfényes eget. És olyan jó arcunkat beletemetni annak súlyos és semmivel össze nem téveszthető illatába.

– Amerikai zarándokokkal visszamenve Székelyföldre emlékezetes élmény volt, hogy mennyire elbűvölte őket a tehéncsorda visszatérése a falvakba. Amint elhaladtak az utakon, különböző portákra betérve, maguk után a *friss tej* illatát árasztották.

– És ki ne emlékezne *gyermekkorára teleire*, ami az első hóesést követte, mert annak is megvolt, van a saját és jellegzetes illata. A *korcsolyázásnak, a hógolyózásnak* egyaránt.

Az illatnak sokszor nagyobb a jelentősége számunkra, mint a látásnak és a hallásnak. Mert hamarabb magunkhoz engedhetjük, tesszem azt egy-egy *vacsora illatát*, mint annak az emlékét, hogy mit ettünk, és mit ittunk abból az alkalomból. Ezért is jó – az évszaktól függetlenül – mindig a templomban vagy a családi hajlékokban friss, színes és illatos virágot elhelyezni az asztalon vagy a lakás valamely szegletében, ami egy kicsit Istent is idézi ott, ahol a virágok vannak. Gondolva ezáltal arra a jézusi tanításra is, amelyet így ismerünk a *Hegyi beszédből*: „*Figyeljétek meg a mezei liliumokat, hogyan növekednek: nem fáradoznak, nem fonnak, de mondom nektek, hogy Salamon teljes dicsőségében sem öltözködött úgy, mint ezek közül akár csak egy is.*” (Mt 6, 28-29)

Kászoni József

Isten illata

„*Jusson eléd imádságom, mint illatáldozat, Imára emelt kezem, mint esti áldozat.*”

(141. Zsolt, 2)

Akik előttünk jártak ...

Borbély Sándor naplója (ismertetés)

A múltban – miként napjainkban is – több erdélyi származású unitárius ifjú tanult a mai Magyarország területén. Közülük többen itt is töltöttek be valamilyen állást és itt bizonyították úgy székely, mint az unitárius ember életrealitását. Ezek közé tartozott a váci Országos Siketnéma Intézet volt igazgatója, Borbély Sándor, akiről hosszú időn keresztül alig-alig tudtunk valamit.

Az elmúlt évben Léta Sándor lelkesztársammal fölkerestük Vácon a Siketnéma Intézetet, ahol megtekinthettük az Intézet múzeumát, benne Borbély Sándor könyvekben őrzött emlékezetét, munkáit, valamint azt a Naplóját, amelyet 1886-ban kezdett vezetni és amelyben 1893-ig jegyezte föl azokat az eseményeket, amelyeknek – valamilyen szempontból – nagyobb jelentőséget tulajdonított.

A „Napló” bepillantást enged Borbély Sándor gyermekkori – általa emlékezetes – eseményeibe, a tanulással és a tanítással eltöltött néhány évébe, országjárásába, melyekről eddig nem volt tudomásunk, de amelyeknek hiányában nem teljes Borbélyról való ismeretünk.

Amint Borbély följegyezte a „Napló” írását Aranyosrákoson, 20 éves korában, 1886. augusztus 18-án kezdte meg. Mondanivalóját azzal vezette be, hogy fölismerte a naplói írás jelentőségét és erkölcsös életstílusra nevelő hatását, és ha nem is jegyez föl mindent részletesen, azzal, amit följegyez, az apjáéhoz hasonló életvitelét kívánja bizonyítani.

Amint írta, gyermekévei túlnyomó többségét szülőfalujában, Aranyosrákoson töltötte, életének ebből a korszakából egy árvízveszedelmet örökölt meg. Két és fél éves korában, pünkösd előtt, Csegezben olyan felhőszakadás volt, hogy kiöntött a Rákos patak, egy csomó kárt okozva a házakban és az udvarokban.

Borbély – amint írta – József nevű bátyjával, nagyanyjánál Borbély Sándorné, született Pálfi Ágnesnél lakott, aki az ünnepek előtti nagytakarítást végezve – hogy a két gyermek ne legyen láb alatt – egy nagyméretű ruhafogas lemosására elküldte őket a patakra. A nagymama látva a közelgő vészes felleget, hazavitte unokáit, akik aztán a ház padlásán vészelték át a patak kiáradása okozta árvizet.

Borbély elemi iskolai tanulmányait – olvashatjuk Naplójában – 9 éves koráig otthon, keresztapja, Csegezi Elek kezei alatt végezte, majd a tordai unitárius iskola harmadik osztályos tanulójaként folytatta. Az ötödik gimnázium elvégzése után a zilahi Tanítóképzőben folytatta tanulmányait, ahova rokona, Borbély Sándor – ottani tanár – révén került be. Az itt eltöltött évek alatt tanulta meg, hogy miként kell az időt úgy beosztani, hogy minden hasznosnak és szépnek helyet adhasson, de itt tanulta meg azt is, hogy miként lehet kijönni a kevésből és itt tanult meg gondolkodni.

1884 tavaszán elhalálozott édesapja. A szomorú esetről Borbély csak a temetés után értesült. Ugyanis édesapja halála és a temetés közötti két nap nem volt elégséges hazautazására.

Amint a Naplóból kiderül, Borbély nem volt könnyen barátkozó természetű. Ugyanis azt jegyezte föl, hogy tanuló éve alatt senkit nem nevezhetett barátjának. Jóllehet – írta – voltak, akik vonzódtak hozzá, de barátságot nem kötött senkivel.

Legszébb éveinek az 1884/85-ös iskolaévet nevezte. Ugyanis szeptember 15-én az önképzőkör megalakulásakor azzal állhatott elő, hogy egy ifjúsági havi folyóiratot szándékozik indítani. Ezt az önképzőkör elfogadta, s Borbély az év végén az „Önképző” címet viselő lap kilenc száma megjelenéséről számolhatott be.

A következő iskolai évtől Korbully Ignác ügyész két fia, Zoltán és Elemér házitanítójának szegődött el. Tanítványai nemigen voltak jó tanulók s e mellett rossz magaviseletű gyermekek is voltak. De a szülők, látva Borbélyban az „ügybuzgóságot és a lelkiismeretességet” látható jelekben is kifejezték meglepedésüket. Ezt bizonyította az, hogy karácsonykor két díszkötésű könyvvel ajándékozták meg; „A költők lugasa” és „Buda halála” cíművel, melyeket e szavak kíséretében adtak át: „Gyermekeink legjobb angyalának.”

Borbély 1886 júniusában, kitűnő eredménnyel végezte el a Tanítóképzőt. Ez év szeptemberétől már Pesten, a Polgári Tanárképző Intézet növendékeként tanult, ahová – amint írta – „félköztartással” nyert fölvételt. Szeptembertől Stöckl Alajos két gyermekének, Armandnak és Győzőnek volt házitanítója, akikkel naponta

egy órát foglalkozott, havi 8 forint honoráriumért.

Ez év szeptember 28-án részt vett Pesten, a Lutheránus Gimnázium egyik nagy termében tartott unitárius istentiszteleten, amelyen Derzsi Károly „egyházunk egyik kimagasló alakja” prédikált. Tőle tudta meg, hogy a pesti Unitárius Egyház 5 évvel ezelőtt 200 lélekből állt, mára viszont lélekszáma 600-ra gyarapodott.

Nevezetes élményként jegyezte föl Borbély, hogy november 5-én láthatta a Királyné Ófelségét.

Ez év végén önkritikát gyakorolva azt jegyezte föl, hogy nem tud az emberekhez kellőképpen alkalmazkodni. De azzal nyugtatta magát, hogy „hitvány és gyenge jellem az, aki képes mindenkinek behódolni azért, hogy abból magának hasznot szerezzen”.

1887 február végén megszűnt házitanítói elfoglaltsága, és nem tudta, hogy miből fogja fedezni kiadásait. Igaz – írta – György testvére küld otthonról annyit, hogy a „köztartást” tudja fedezni és bízik abban, hogy lesz valamilyen jövedelemforrása.

Borbély március 15-ét, mint a „tavasz szent napját” említette. Azon elmélkedett, hogy az egyetemi ifjúság vajon megszokásból, vagy a márciusi eszmék hatására zarándokol-e el a magyar költők királyának ércszobrához? Szomorúan jegyezte meg, hogy azon évi ünnepségen csak néhányan voltak jelen. Azokat is csak a kíváncsiság csalta oda. Az egyetemi ifjúságot nem érdekli március 15-e, mint ahogy nem érdekli a Tanítóképző ifjúságát sem. Ez utóbbiért Borbély az igazgatót marasztalja el, ki annak az államnak a kenyerét eszi, amely nem tűri a márciusi napok ünneplését. Azonban azt is megjegyezte, hogy az intézetnek van két tanára, névszerint Király Pál és Kiss Áron, a magyar nyelv és a pedagógia érdemes tanára, akik arra törekedtek, hogy az ifjúságba átplántálják a márciusi szellemet.

Borbély 1887. június 6-án tette le vizsgáit. 7-én már útban volt hazafelé, 11-én pedig Kolozsvárra érkezett. Itt rövid ideig György testvérénél időzött, majd a dohánygyár megtekintése után hazament Aranyosrákosra.

Június 15-én levelet kapott régi tanítványai szüleitől, akik az iránt érdeklődtek, hogy mikor kell bevonulnia katonai szolgálatra Fehérvárra, és meghívták házuk vendégének.

Szeptember 9-én Korbuly Ignáccal és két testvérével, Györggyel és Samuval kirándultak a Székelykőre, visszajövet pedig útba ejtették Csegezt.

Szeptember 29-én Borbély már ismét Pesten tartózkodott. Ezen a napon nyílt meg az ország-

gyűlés első 5 éves ciklusa, leleplezték Deák Ferenc szobrát és megtartották a Nemzeti Színház 50 éves jubileumát.

November 1-én – halottak napján – az intézet ifjúsága leróttá kegyeletét a budai temetőben nyugvó Virág Benedek, Döbrentei Gábor és Mayer Miksa miniszteri titkár sírjánál.

Borbély – amint írta – 1887. december 30-án – szombaton – tanított először a Polgári Iskolában. Ennek alapján ítélték meg, hogy alkalmas-e a tanításra? Borbélyt a történelem tanítására jelölték ki, közelebről Hunyadi János bemutatására. A feladatot általános megelégedésre végezte el. A bíráló kihirdetésére december 10-én került sor. E szerint „a fegyelmezésben tanúsított tapintatlanságáért nem kereshet méltó kárpoztást nyelvezete és hanghordozása kifogástalanságában.”

December 27-én Borbélyt megtették szobafelügyelőnek.

1888 júliusi feljegyzését Borbély azzal kezdte, hogy már régen készült gyalog bejárni az országot. Már zilahi diákkorában tervezte Erdély beutazását, de az hol társ, hol pénz hiányában elmaradt. Ez évben, a tanév befejezésével azonban vásárolt egy gyaloglásra alkalmas cipőt. Szerzett egy botot és egy szalmakalapot és június 12-én kora reggel, zsebében 5 Ft és 63 krajcárral útnak indult a budai temetőn keresztül a Dunapart felé. Hogy hol járt és mit látott? azt naplójában nem örökítette meg. Július 1-re ért haza Aranyosrákosra, és két hét múlva már útban volt Abrudbánya és Verespatak felé a havasokra.

Útitársa egy Páczai Mihály nevű IV. éves tanítóképezdei ismerőse volt, aki hozzá hasonlóan Erdélyt akarta megismerni. Útjukat a Székelykő felé vették, majd a Muntele-maren keresztül érkeztek Verespatakra. Abrudbányáról a bánya és a város megtekintése után megmászta a Detonát, majd Valkón nézték meg az ottani francia kézen levő, angol gyártmányú zúzógépekkel dolgozó bányát. Innen Zalatna felé vették útjukat, honnan a 35 km-re levő Gyulafehérvárra mentek. Itt a Korbuly családnál Borbély augusztus végéig vendégeskedett, de útitársa már augusztus 6-án Déva felé irányította lépteit.

Borbély, otthon, az édesapjától reámaradt kis földcskéjét zálogba adta Lajos bátyjának és felutazott Pestre.

A vizsgákra való készülés miatt naplója írását 1899 júliusában folytatta. Amint írta, két oklevelet szerzett, de közülük csak a tornából szerzettel volt megelégedve. A másik oklevél (nem írta meg, hogy melyik) nem elégítette ki, s azt tanárainak ellenszenvével magyarázta. Ugyanis a hivatali tekintélyre hivatkozó taná-

rokkal hadilábon állott. Ezekből – szerinte – hiányzott az egyéniség. Amint írja, ezek ellen 3 évig küzdött. Ha eredményt nem is ért el, de kifejlődött egyénisége. Amikor Jakab Elek ezért büszkének és önhitnek nevezte és figyelmeztette, hogy e miatt az életben még sok kellemetlenség vár rá, kifejtette, hogy neki csak azokkal lehet kellemetlensége, akik képességük hiányában „tekintélyesedni akarnak fölötte”.

A naplóírást Borbély november végén folytatta. Ekkor arról tudósított, hogy Gyulafehérvárról Kolozsvárra utazott, ahol a püspökhöz folyamodott a tordai iskola seniori állása elnyeréséért. Az állást megkapta s ezzel és egyéb kiegészítésekkel havi 45-50 forintos jövedelemre tett szert. Tordán tagja lett a Kaszinónak, a Korcsolyázó Egyletnek, a Testgyakorló Társulatnak és részt vett a társas összejöveteleken. A rövid tavaszi és nyári időszakban tornát is tanított. A tornavizsgák alkalmával – a szülőkön keresztül – a jó tornász fiataloknak jutalmat biztosított.

1890 augusztusában Borbélyt felszólították, a váci Siketnéma Intézetben gyakorló tanári állás betöltésére – két évi időszakra 300,- Ft. fizetéssel és teljes ellátással. Szeptember 8-án az állást elfoglalta. Naplója szerint az első benyomása az volt, hogy a siketnéma gyermekek abnormálisak, de meglepte, hogy a jelbeszéddel tudnak egymással értekezni.

Borbély arról is beszámolt naplójában, hogy október 26-án jelen volt a budapesti unitárius templom fölszentelésén.

November 10-én azt jegyezte föl, hogy testvére György megnősült. Feleségül vette Elekes Birit.

November hónapban Borbély már a III. osztályban segédkezett. Itt tanulta meg, hogy hogyan kell és hogyan nem kell tanítani. Erre a III. osztály tanítója, Bogányi Gyula révén jött rá, aki saját bevallása szerint pályát tévesztett ember volt. Sem tehetsége, sem kedve nem volt a tanításhoz. Borbély elhatározta, hogy csak akkor változtat a tanításon, ha már önállóan tanít. Ugyanis nem akarta, hogy tanártársai elenségei legyenek.

Június 13-án jelesen szakvizsgázott lélektanból és a siketnéma oktatás történetéből.

Június 22-én az osztálytanár betegsége miatt, neki kellett a 7-ik osztályt vizsgáztatnia.

Augusztus 19-én reggel – vonattal – Tordára érkezett. Pár napi ittlét után Aranyosrákosra ment, testvérei látogatására. Augusztus 31-én

indult vissza Vácra, ahol ezen tanévtől önállóan vezette a III/b. osztályt. „Sic” álnév alatt írt az Intézet „Kalauz” nevű szaklapjában a műszavakról. Ebben hibáztatott néhány kifejezést és helyettük mást ajánlott.

Az 1891/92-ik iskolai év – írta Borbély – kellemetlen egyet nem értés közben folyt le. Írt egy elmarasztaló bírálatot az az évi majálisról, de meggondolta magát és nem adta le közlés végett.

Az év vége felé az intézetben váratlanul látogatást tett Szalay miniszteri tanácsos, Szabó fogalmazó és egy pénztárvizsgáló. Végiglátogatták az osztályokat, de a tanárok közül csak hárommal voltak megelégedve, köztük Borbélyal is.

A lelkiismeretes munkával szerzett jó hírnév után Borbély nyári országjáró útra indult, a Dunán le Orsováig. Mivel erről az útról külön kívánt beszámolni, naplójában csak annyit jegyzett föl, hogy két éjjel utazott a Dunán és Orsován is csak 6-7 óra hosszát időzött. Innen Gyulafehérvárra ment, 13 napi katonai szolgálat letöltésére.

Július 17-én Borbély Déván hallotta, hogy a váci Siketnéma Intézet új igazgatója a munkaszerető és a munkát meg is kívánó Pivár Ignác lett. Örvendett az igazgatóváltásnak és annak, hogy vele is mindenki elégedett.

A Napló itt véget ért!

De követte egy másik pár soros kézirat, mely arról szólt, hogy Borbély túl van élete 40-ik évén. A tanításra nem csak kenyérkeresetből vállalkozott, hanem hivatásból is. Bár szülei a föld megműveléséből éltek, de nemesek voltak, akik nemeslevelüket a XVI. században kapták. A múlt ismeretét és megbecsülését apjától kapta, ki 8 évig tanult a kollégiumban, de az érettségi vizsga után visszatért a földet művelni. Testvérei közül még kettő iskolázott volt, három pedig a földből él.

A Napló többi része elveszett!

Borbély Sándor nem csak a váci Siketnéma Intézetnek volt kiváló tanára, majd igazgatója. Az Unitárius Egyház is nagyjai közé sorolta és ápolja emlékét.

Naplóját azért tártuk a nyilvánosság elé, hogy a benne megörökített élete szolgáljon példaként azoknak, akik a mai nehéz időkben is felelősségteljes, hagyományokra épülő jövőt kívannak kialakítani.

Kelemen Miklós

Borbély Sándor imája apja halálára

Felséges Isten!

Mennyei Édesatyánk!

Hálaadó szívvel járulok szentséges színed elé az elvett jókért.

Mert jó vagy Te, a legfőbb jóknak forrása. Naponként megújul a Te szereteted mirajtunk és mi halandók a számtalan jótéteményt csak gyarló, elröppenő szavakban tudjuk meghálálni. Hanem azért szívesen veszed Te, aki nem a külszínnek, hanem a szíveknek és vesékeknek vagy vizsgálója.

Nagyok Uram a Te cselekedeteid! A Te szemöldököd ronthat, teremthet száz világot a nagy idők folyamait kiméri. Ha falvakat és városokat seper el haragod, holnap legyenek szavadra újak emelkednek, Amphionként.

Változatosak Uram a Te cselekedeteid!

Te mondod, hogy meghaljunk s az ember szavadra sírba száll; de másfelől édes örömet is nyújtasz nekünk, ha mondod, hogy az elhalt nemzedék helyett új sarjadjék, nőjön: a szenvedők és a siránkozóak jajjait nem ritkán az újdonszületett sírásával váltod fel.

Midőn így intézed a milliók sorsát, a gonoszok bár zúgolódnak ellened és féktelen dühükben tán trónod is lerontanák; de én meghajlok rejtélyes munkád előtt, mert tudom, hogy a szeretet lelke munkál benned. Hiszen csak kevéssel teremtettél alábbvalónak az angyaloknál, ez nyilván végtelen szereteted kifolyása az emberek iránt.

Buzgón leomlom színed előtt Dicső! Kitárom előtted szívem titkos rejtekét leplezetlenül mutatván be Neked annak tartalmát. És kér-

lek egyúttal erősíts meg a jóban és adj állhatatos erőt annak útján, hogy dicsőségedre megküzdhessek a gonosszal; és kérlek Uram! adj nekem világos értelmet és jó ítélőképességet, hogy megkülönböztessem a jót a rossztól, a szépet a rúttól, a nemest a nemtelentől s azt tessemm, amit szent törvényed parancsol.

Irtsd ki szívemből a rossz gerjedelmeket, és ültessd helyettük az erények nemes plántáit, hogy együtt a jókkal és igazakkal szolgálhassak teneked.

Kérlek továbbá: Tekintsd meg egy szerencsétlen szolgáló lányodat, aki elvesztettei felett kesereg. Kérlek, ne látogasd őt gyakorta nehéz csapásokkal, vagy, ha azok a Te bölcs belátásod szerint valók, más úton tedd könnyűvé neki az életet; a vigasznak és a bátorításnak sugarait küldd neki és ne engedd a kétségbeesés örvényébe bukni. Küldd a Te vigasztaló angyalodat és mondd neki; szerettei élnek a mennyben Tenálad boldogan.

Tudom, szent Atyám, hogy akiért esedezem, napjai megszámlálván, éppen azért gyermeki szívvel és lélekkel esedezem előtted mindenható Atyám; adj neki állandó egészséget megszámlált napjaiban és bocsásd el hozzá a boldogságnak bárcsak egy sugarát, hadd mondhassa el magáról: voltam már boldog, elmehelek Hozzád én jó Istenem!

A meghaltak pedig adj lelki nyugodalmat itt e földön és a mennyekben a Te szerelmes Szent Fiad, a Jézus Krisztus által kérlek, hallgass meg esedezésemben!

Közzétette:
Kelemen Miklós

Jenkin Lloyd Jones

(1843–1918)

Amint a név alatti két dátumból kiolvasható, kettős évforduló kapcsán választottuk a 75 éves korában elhunyt nyugati unitárius hitvallónkat. Az életrajzi adatokból megtudhatjuk, hogy otthonra leltek az unitárius eszmék Walesben is, ahol ez a mozgalom 1795-ben vert tanyát.

A Lloyd Jones szülők, Richard és Mary, Wales nyugati partján, a Cardiganshire grófságban éltek, ahol Jenkin született. Alig egy éves volt, amikor a család kivándorolt Amerikába, ahol a Wisconsinban lévő Milwaukee-tól negyven mérföldnyire telepedtek le egy alakuló településen. Arról nem találunk feljegyzést, hogy miért kellett elhagyniuk a szülőföldet,

hogy lehetett-e része abban az unitáriusokkal szembeni türelmetlenségnek, vagy csak a szebb jövő ígérete vitte az Újvilágba a családot.

Talány volt Jenkin számára az új hazában az a tény, hogy ők voltak az egyedüli unitáriusok Wisconsin határvidékén. 19. életévében besorozták az uniós hadseregbe. Három évig szolgált, 11 nagy csatában harcolt, számos sebesülése volt, amelyek következményeként egész életére sánta maradt. A katonaévek alatt naplót vezetett, amelyben feljegyezte a háború borzalmaival, az elbeszélhetetlen dolgokat, amiket a háború okozott az embereknek, a győzelmeket és a vereségeket.

Amikor a háború véget ért, olyan életpályát kellett válasszon, amely megfelelt helyzetének, állapotának. A hadseregtől kapott, megspórolt 100 dollárnyi zsoldjával elment és beiratkozott a pennsylvániai Meadville Teológiai Intézetbe, hogy unitárius lelkész legyen. A szállásért és ellátásért asztalt terített, fát fűrészelt, ablakokat mosott és a bentlakásban házmesteri tisztséget vállalt. Teológiai évei idején beleszeretett egyik professzorának a titkárnőjébe, Susan Bakerbe, akivel a tanulmányai befejezése után házasságot kötött. Mézesheteiket Cleveland-ben, a Nyugati Unitárius Konferencia gyűlésének idején töltötték.

A konferencia, amely a középnyugati és azon túli unitárius társaságokat foglalta magába, kisebb fajta lázadásban volt a konzervatívabb Új Angliai Unitáriusok Szervezeteinek tagjaival. Ez utóbbi, a bostoni központú csoport, már korábban kivált a Kongregacionalista Egyház (minden gyülekezet saját magát kormányozza) szabadelvű szárnyából, de most képtelenek voltak tovább, előrébb lépni. Arra törekedtek, hogy megalapozzanak egy személyes Istenben vetett és Jézus iránti elkötelezettségen alapuló teológiai hitet. Jenkin Lloyd Jones és társai másként gondolkodtak: „Mi, akiket radikálisoknak neveztek, úgy éreztük, hogy bármilyen megfogalmazott hitnek a ráerőszakolása a hívekre, és annak egy közösséghez való tartozás feltételévé tévése, a szabadelvű vallásosság halálát jelenti Amerikában. Úgy tartottuk, hogy a vallás központjában az erkölcsi alapelvek kell, hogy álljanak és nem a teologizálás.” – fogalmazza meg Jones ezt a ma nagyon elfelejtett gondolkodásmódot. Jó lenne, ha a napjainkban virágkorát élő hitviták helyett a különböző dogmaegyházak az emberrel foglalkoznának sokkal többet és eredményesebben, nem pedig újabb és újabb teológiai megvilágosodásaikkal.

Mialatt tomboltak a viták, Jenkin Lloyd Jones szolgálta a gyülekezeteket, először az illinois-i Winnetka, majd a wisconsini Janesville településeken. Lelkeszi munkája mellett a Nyugati Unitárius Konferencia titkáraként is tevékenykedett. Kiadott egy Unity (Egység) nevű lapot. Meghonosított egy olyan vasárnapi iskolai szellemiséget, amelynek központjában nem a bibliai szövegek memorizálása volt a fontos, hanem a hallgatók gyakorlati-etikai életvitelének a kialakítása. A nyugati szabadelvűbb társaságok, egyesületek elfogadták ezt a szellemiséget és egy bizonyos ideig a Nyugati Unitárius Konferencia különálló „felekezetté” vált, szemben állva a Keleti-parti Amerikai Unitárius Társasággal. Egy idő után az egység helyreállt, ahogy Jenkin Lloyd Jones fogalmazza: „sok fájdalmas

tanulással mindkét táborbeliek részére.” „Remélem, hogy az unitáriusok soha nem zárkóznak el a belső vitáktól, mert mindig szükség lesz az igazság lázas keresésére, hiszen a gondolkodás egyformasága soha nem lehet jellemzője ennek a mozgalomnak.” Íme, egy másik megszívlelendő eszme vallásos-egyházi mindennapjaink számára!

1882-ben, 39 éves korábban bevallja feleségének, régóta remélte, hogy meghívják egy chicagói gyülekezet lelkészének, de csalódására, ez nem következett be. Felesége azzal biztatta, hogy ha ez a helyzet, akkor el kell menni Chicagoba és gyülekezetet kell teremteni. Úgy is tettek. Erről így emlékezik: „kibéreltem egy termet egy raktár fölött Chicago déli részén, a Cottage Grove Avenue-n és kiszégeztem egy plakátot hirdelve, hogy a következő vasárnap prédikálni fogok. Tizenkét ember mutatkozott, kilenc felnőtt és három gyermek. A következő vasárnapon harminchárman voltak, a harmadik vasárnapon ez a szám megduplázódott, hatvanhatra. A Minden Lélek gyülekezete útjára állt.”

Élete hátralévő részét ebben a gyülekezetben töltötte, Chicago egyik legtevékenyebb gyülekezetévé emelve azt. Amikor 1893-ban Chicago elkezdte szervezni a Világkiállítást, azzal az ötlettel állt elő, hogy az emberiség nagy gazdasági és anyagi fejlődésének ünneplésével együtt, amit azóta értünk el, mióta Kolumbusz partra szállt a nyugati féltekén, ünnepeljük meg az életünk vallásos területén elért eredményeinket is. E kezdeményezése visszhangra talált és őt választották meg a Vallások Világparlamentjének elnökévé. Ez a Parlament összehozta a világ összes vallásának képviselőit. „Ez volt a legösszefogóbb gyűlés, nem történt ilyen még ezelőtt, és kétségeim vannak, hogy lesz-e ezután.” „Életem hátralévő részét a béke ügyének szenteltem. 1897-ben, amikor folytak az előkészületek a Spanyolország elleni háborúra, keményen szembeszálltam beszédeimben az amerikai imperializmussal. Azt az ajánlatot tettem, hogy a spanyol javaknak a megvásárlása, pénzbeli megváltása messze kevesebbe kerül és sokkal becsületesebb, mint a háború. Hasonlóképpen szemben álltam Amerika belépésével a világháborúba. Olyannyira, ez tény, hogy az újságomat, a Unity-t betiltották és nem engedték az amerikai postának terjeszteni. Ez egy helytálló hitelesítése az én életemnek!” – fejeződik be McEvoy könyvének „emlékinterjúja”.

Fordította és összeállította:

Balázsi László

Unitárius címerek Erdélyben

7. Siménfalvi unitárius egyházközség címere

A 2. sz. alsó osztatlan címermezőben vörös színű háttérben egy nyitott könyvet látunk aranszínű szegéllyel. A könyv fehér színű lapjain arany színű Alfa és Omega betűjelek a Bibliát jelképezik. A Biblia jobb oldalán (látvány szerint baloldalon) arany színű búzakaralász, a bal oldalán (látvány szerint jobb oldalán) pedig arany színű szőlőfürtöt ábrázoltam. A címerképek alatt egy ezüst színű hullámos pólya látható, mely a község határában található Nyikó folyót jelképezi. A nyitott Biblia a betűjelekkel az Unitárius Egyházközség egy Istenbe vetett hitét jelképezi, de ennél mélyebb jelentéstartalmat is hordoz.

„A KÖNYV általában a BÖLCSESSÉG és az ISTENI TITKOK szimbóluma, melyeknek nyilvánított voltára a NYITOTT KÖNYV, a ki nem nyilvánítottra pedig a CSUKOTT KÖNYV utal. A leghíresebb könyvek a BIBLIA, a TÓRA, valamint a KORÁN. A magyar KÖNYV SZÓ kínai eredetű vándorszó, mely török közvetítéssel érkezett hozzánk. Bár a Biblia nagyon azon helyen említi a KÖNYV-et, ám ez nem volt azonos a mai értelemben vett nyomdai termékkel. Az írásbeliség kialakulásánál előbb égetett agyagtáblákat, majd papiruszt, később pedig pergament használtak, melyek TEKERCSEK FORMÁJÚAK voltak. Pál apostol a könyvet és a tekercset, illetve a pergamentet egyaránt említi a Timoteusokhoz írt levelében (II.Tim 4,13) Mózes a TÍZPARANCSOLATOT kőbe vésvé kapta, de beszél ISTEN KÖNYVÉRŐL, amikor az ARANYBORJÚT imádó Izrael népének bűneit magára akarja vállalni és így könyörög: BOCASD MEG VÉTKÜNKET! mert ha mégsem akkor törölj ki engem a KÖNYVBŐL, melyet írtál. Az Úr pedig felelt Mózesnek: CSAK AZT TÖRLÖM KI A KÖNYVBŐL, AKI VÉTKÉZETT ELLENEM (II.Móz. 32-33) Dániel próféta látomásaiban és a Jelenések könyvében bukkan fel az ÉLET KÖNYVE, ez utóbbi hét pecséttel volt lezárva (Dán. 7,10; Jel. 5,1; 20,12) A református szimbolikában mindig a Bibliát jelképezte. Ugyanakkor a római katolikus egyházművészetben a próféták, apostolok, evangélisták és egyházatyák jelképe volt.

Erdélyben nagyon sok emlék őrizi a KÖNYV szimbólumot. Megtalálható nyitott és csukott formában református prédikátorok, teológus professzorok, római katolikus plébánosok, unitárius lelkipásztorok sírkövein, de rávésték az 1702-ben elhunyt MISZTÓTFALUSI KIS MIKLÓS Európa-hírű nyomdász és Biblia-kiadó sírkövére is.”

A Biblia két oldalán ábrázolt búzakaralász és szőlőfürt az úrvacsorai kenyeret és bort jelképezi, vagyis Krisztus testét és véré.

„A BÚZA az állandóan újjászülető élet szimbóluma. Az ókorban a termőföld istenasszonyának a görög Déméternek, a római Ceresnek jelvénye volt a búzakaralász és a gyümölcsköteg bőségszaruval. A keresztény szimbolikában az úrvacsorai kenyeret, az ostyát, vagyis Krisztus testét jelképezi. Emellett emlékeztet a feltámadásra is, mert a romlandóságra elvetett magból új élet fakad. (I.Kor.15,42) Átvitt értelemben jelentheti a kalász a jó magot termő, Isten ígéjére helyesen figyelő embert, aki az utolsó ítéletkor a mennybe, a konkoly pedig az örök tűzre kerül (Mt. 13,37-42)

A búzakaralászt szinte mindig együtt ábrázolják a szőlőfürttel, mely Krisztus áldozatvérének jelképezi.”

„A SZŐLŐ egyik legősibb kultúrnövényünk, élet- és haláljelkép. Ahol csak természetették, kezdetől fogva szent és isteni növénynek, életFÁNAK tekintették. A görög mitológiában Dionüszosz a bor görög istene. A Biblia a szőlő első ültetőjének a vízözön utáni emberiség ősapját, Noét teszi meg. A szőlőtő, mint Krisztus és a keresztény hit szimbóluma az evangéliumi kezdetektől fogva a vallásos művészet fő motívuma (Jn. 15,1-3). E jelképes tőke ótestamentumi talajban gyökeredzik, de a hellenisztikus misztika táplálta. A szőlőlugasban alvó Noé maga az első tőke, melyből Krisztus az IGAZI SZŐLŐTŐ az ISTENI SARJ ered. A Noéban gyökeredző Krisztus szőlőtőkéje a kereszténység Életfája; gyümölcse, a SZŐLŐFÜRT meg a BÚZAKARALÁSZ együtt az oltáriszentség (a bor és a kenyér; Krisztus vére és teste) jelképe. A rúdon függő szőlőfürt a feszület megfelelője a középkori keresztény művészetben.”

8. Székelyudvarhelyi Dávid Ferenc unitárius egyházközség címere

Az 1. sz. felső címermezőt a 2. sz. alsó címermezőtől egy aranszínű pólya választja el egymástól, melyen zöld színű betűkkel az EGYEDÜL TE VAGY AZ ISTEN jelmondat olvasható. Az alsó címermező három részre osztott 2. sz., 3. sz. és 4. sz. címermezőkből áll. A 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) címermezőben vörös színű háttérben, zöld alapon az egyházközség temploma és majdani tornya áll, aranszínű tetőzettel és fehér színű falakkal. Ismeretes, hogy a DÁVID FERENC UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG 1990-ben alakult, majd azt követően kezdődött meg a modern templom felépítése. Ez a templom a gyülekezet élni akarását, szívósságát, kitartását és jövőbe vetett reménységét is megtestesíti, de ennél mélyebb jelentést is hordoz.

„A **TEMPLOM**, az áldozó oltár, vagy **Úrasztala** fölül emelt épület, mely Isten földi lakhelyeként, s a **VILÁGMINDENSÉG** rendjének szimbólumaként az égi jelenségek földi tükörképe. A templom az isteni aktivitás helye, ahol az ember kapcsolatba léphet Istenével. A templomok építészeti jelképbe sűrítve foglalják magukba a mindenkori kultúra teológiai és kozmológiai tudását. A keresztény templom szimbolikusan Szűz Máriával és az Anyaszentegyházat megtestesítő nőalakkal azonos, de az **ÚRRA** is utal, hiszen nyugat-keleti tájoltsága a világosság, az isteni fény felé vezet. Más szempontból Jézus testének (Jn 2,21) és az emberi testnek is a jelképe (I. Kor. 6,12).”

A 3. sz. bal alsó (látvány szerint jobb alsó) címermezőben szintén vörös színű háttérben zöld domborulatban egy arany törzsű és gyökérszerű, zöld lombosított fenyőfát látunk, mely a Hargita hegységet, az annak ölelésében fekvő **SZÉKELYUDVARHELYT** és az egyházközséget jelképezi. (Ezen jelkép részletesebb ismertetése **OKLÁND** község címerleírásában olvasható.)

A 2. sz. és a 3. sz. alsó címermezőket egy 4. sz. beékelte címermező választja el egymástól. A 4. sz. címermezőben kék színű háttérben a címermező közepén egy nyitott Bibliát láthatunk, arany szegéllyel, fehér lapjain pedig szintén arany színezetű Alfa és Ómega betűjelekkel.

A Biblia felett az unitárius egyház alapítására utaló 1568-as évszám, a Biblia alatt pedig a Kisküküllő folyót jelképező ezüstszínű hullámos pólya található. A címermezőben ábrázoltak az Unitárius Egyházközséghez, valamint az egyházalapító Dávid Ferenchez való hitbéli és szellemi kötődést hangsúlyozzák.

9. Székelyudvarhelyi Dávid Ferenc Unitárius Vegyeskar címere

Az 1. sz. felső címermezőt a 2. sz. alsó címermezőtől egy aranyszínű pólya választja el egymástól, zöld színű betűkkel a **VOX HUMANA** (EMBERI HANG) latin jelmondata olvasható. A Dávid Ferenc Unitárius Vegyeskar ezen szellemi üzenet jegyében végzi közösségépítő tevékenységét.

A 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) címermezőben egy a címermező közepét elfoglaló öt fekete kottavonalat látunk, jobb oldalán (látvány szerint bal oldalán) egy basszuskulcsot, bal oldalán (látvány szerint jobb oldalán) pedig egy violinkulcsot. A címermező alsó részén egy fehér színű, aranymandzsettás jobb kezű ábrázoltam, aranyszínű karmesterpálcával, mely középen metszi a kottát. Ez a címerkép a **VEGYESKAR**ban folyó színvonalas kórusmunkát és annak gazdag repertoárját szimbolizálja.

10. Székelykeresztúri unitárius egyházközség címere

Az 1. sz. felső címermezőt, a 2. sz. alsó címermezőtől egy aranyszínű pólya választja el egymástól, melyen zöld színű betűkkel a **MŰZSAK ÉS ERÉNYEK** jelmondat olvasható. Ennek latin nyelvű változatát a **MUSIS ET VIRTIBUS** jelmondatot olvashatjuk az ősi Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium jelképén is. A 2. sz. alsó osztatlan címermezőben vörös színű háttérben, a címermező közepén vörös színű háttérben egy arany szegélyű nyitott könyv, Biblia látható, melynek gerincén egy aranyszínű lúdtoll (penna), fehér színű lapjain pedig aranyszínű Alfa és Ómega betűjelek. (Ennek részletesebb leírását a Beregi Unitárius Szórványgyülekezet címerismertetésében olvashatjuk.)

A nyitott Biblia jobb oldalán (látvány szerint bal oldalán) aranyszínű búzakalász, bal oldalán (látvány szerint jobb oldalán) pedig aranyszínű szőlőfürtöt látunk, melyek az Úrvacsorát jelképezik. (Az erre vonatkozó részletesebb ismertetés a fentiekben megtalálható.)

11. Székelyudvarhelyi 1. számú unitárius egyházközség címere

Az 1. sz. felső címermezőt a 2. sz. alsó címermezőtől egy aranyszínű pólya választja el egymástól, melyen zöld színű betűkkel a **HIT ISTEN AJÁNDEKA** jelmondat olvasható. Az alsó címermező három részre osztott 2. sz., 3. sz. és 4. sz. címermezőkből áll. A 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) címermezőben vörös színű háttérben, zöld alapon egy fehér színű, a fiókait saját vérével etető **PELIKÁN** látható. Ez a pelikán ábrázolás figyelhető meg a templom szószéki koronáján is. A pelikán és fiókái szimbolikus jelentést hordoznak, miszerint a pelikán Krisztust, vére a hitet, fiókái pedig a gyülekezetet testesítik meg. Ez az ősi keresztény szimbólum azonban mélyebb jelentést is hordoz.

„A **PELIKÁN** az önfeláldozás szimbóluma. Az önfeláldozásáról szóló legenda szerint csőrrel felhasítja saját mellét, hogy kihulló vérével táplálni, feltámasztani tudja fiókait. Így vált a pelikán a szülői szeretetnek, illetve Krisztus önfeláldozásának szimbólumává. Látható a keresztire feszített Megváltó ábrázolásai a tabernákulumok ajtaján. Az Úrmutatókon az Oltári Szentséget szimbolizálja. Református és unitárius templomokban gyakran látni a szószék fölött.”

A 3. sz. bal alsó (látvány szerint jobb alsó) címermezőben szintén vörös színű háttérben zöld domborulatban egy aranyszínű nyitott székelykapu látható, mely a Szejkefürdőn nyugvó Orbán Balázsnak, a legnagyobb székelynek állít méltó emléket. Ismeretes, hogy Orbán Balázs sírjához 14 székelykapun keresztül jut el a látogató. Az emlékhelyet az Unitári-

us Egyházközség gondozza. Szomszédságában kerülnek megrendezésre minden év augusztusában az Egyetemes Unitárius Találkozók.

„A KAPU az átmenetet jelképezi két állapot, térbeli, vagy időbeli, barátságos-ellenséges, természetes, természetfeletti, profán-szent, élő-holt, két életkor, magzat-csecsemő, ifjú-öreg, két naptári időszak, világosság-sötétség, nappal-éj, óév-újév, tavasz-nyár; továbbá két világ pokol-mennország között. A kapu összeköt és átenged, mint a híd, de el is választ, kizár, vagy beereszt. A kapu naptári szimbolikája egyetemes. A székelykapuk napsugaras ábrázolásai a felkelő és a lenyugvó napot jelképezik. „

A 2. sz. és a 3. sz. alsó címermezőket egy 4. sz. beékelte címermező választja el egymástól. A 4. sz. címermezőben kék színű háttérben a címermező közepén egy nyitott bibliát láthatunk, arany szegéllyel, fehér lapjain pedig szintén arany színezetű Alfa és Omega betűjelekkel. A Biblia felett az unitárius egyház alapítására utaló 1568-as évszám, a Biblia alatt pedig a KISKÜKÜLLŐ folyót jelképező ezüst színű hullámos pólya található. A címermezőben ábrázoltak az Unitárius Egyházközséghez, valamint az egyházalapító Dávid Ferenchez való hitbeli és szellemi kötődést hangsúlyozzák.

12. Homoródalmási unitárius egyházközség

Az alsó címermező három részre osztott 2. sz., 3. sz. és 4. sz. címermezőkből áll. A 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) címermezőben vörös színű háttérben, zöld domborulaton, egy arany törzsű és gyökérzetű zöld lombozatú ALMAFA látható, hét aranyszínű almával. Ez a jelképi ábrázolás egyrészt utal a település névalakjában szereplő ALMÁSRA, másrészt mélyebb jelentést is hordoz.

(Részletesebb leírása Oklánd címerismertetésében olvasható!)

A 3. sz. bal alsó (látvány szerint jobb alsó) címermezőben, ugyancsak vörös színű háttérben, zöld halmon egy fehér színű MÉSZEGETŐ

KATLAN látható, ajtajában vörös színű, tetején aranyszínű lángokkal. Ismeretes, hogy Homoródkeményfalvához és Abásfalvához hasonlóan Homoródalmáson is évszázadokon keresztül foglalkoztak mészégetéssel és kereskedelemmel. Ez a jelképi ábrázolás ennek állít emléket. A 4. sz. beékelte címermezőben kék színű háttérben, aranyszínű harangot, a harang alatt az Unitárius Egyház alapításának 1568-as aranyszínű évszámai láthatók. A címermező alsó részén látható ezüstsínű hullámos pólya a Kis-Homoród folyót jelképezi. A HARANG a homoródalmási közösség életében fontos szerepet töltött be az évszázadok során. Az emberi élet sorsfordulóinak, jeles ünnepeknek, természeti katasztrófáknak volt hírkeltője és hírhordozója. Fentiekén túl az alábbi mélyebb jelentést hordozza.

„A HARANG olyan szakrális tárgy, amely az Ég és Föld között függve közvetít a két világ között, s mindenekelőtt az Isteni Törvény kinyilatkoztatását. Isten hangját jelképezik, de nyelve egyúttal a Nő és Férfi harmóniáját is szimbolizálja. A harang hangja a rossz elűzését és a megtisztítást is szolgálja. A keresztényeket a Halottak Napján való harangozás a feltámadásra emlékezteti. Magyarországon a déli harangszó a nándorfehérvári ütközet emlékére szólal meg. Katolikusoknál a halál órájában a legkisebb harangot, a LÉLEKHARANGOT csendítik meg, míg a protestánsoknál az egy, vagy több harangozás a halott nemét is jelzi. A magyar nép sokhelyütt úgy tisztelte meg a harangszót, hogy amíg szólt felhagytak a beszéddel s keresztet vetettek.”

A címerpajzsok alatt kék színű szalagokon a települések, vagy egyházközségek névalakjai, a szalagszéleken pedig az első írásos említés, az 1568-as egyházalapítás, valamint a címeravatás évszámai olvashatók.

Pécsi L. Dániel
jelképtervező

(A címerek 2007-es 6. számunk hátsó borítóján láthatók.)

Már az ókorban is tudták, hogyan kell fittnek lenni

Dr. Forest Church tiszteletes, a New York-i **All Souls Unitarian Universalist Church** (Minden univerzalista-unitárius lélek temploma) lelkésze. Ezt a beszédet ott mondta el. A **Felszabadulás a félelemtől** című könyvének ötleteit használja föl, mely megtalálható a www.amazon.co.uk weboldalon.

Vallásos sznobok kinevethetik a spirituális önfejlesztést, mondhatják, hogy „a vallás fénye”. Eszükbe sem jut, hogy már komoly filozó-

fusok (Szent Ágostontól Marcus Aureliusig) is megírták az első „hogyan”-könyveket. Egyik-másik egyből sikerkönyv lett, mint például a 15. századi bestseller, a *Imitatione Christi* című, Kempis Tamás kötet. „Hiúság hosszú életet kívánni, ha nem figyelünk arra, hogy jó életünk legyen.” – mondja Tamás. Aztán leír 116 titkot, mely a spirituális sikerhez vezet, apró memóriadarabkákra tördelve figyelmeztetéseit (pl. „Négy dolog, ami sikerhez vezet”). Ha Tamás napjainkban adta volna ki a könyvet – termé-

szetesen még ma is az egyik alapkönyvnek számít a vallásos önfelnevelés szempontjából – egy kis stratégiai formára-igazítás után, akár a következő címmel is büszkélkedhetne: *100 tuti-biztos tipp az üdvözülésre* (salvation).

Egy másik dolog, amelyen vallásos puritánok szoktak elgondolkozni, maga a szó: *salvation*, melynek alapjelentése *egészség*. Tizenöt évszázaddal azelőtt, hogy Tamás összeállította volna spirituális „edző-könyvét”, Rómában a barátok úgy köszöntötték egymást *Salve* vagy *Salvate*, ami annyit tesz *Jó egészséget* (neked). Tulajdonképpen, ha van olyan csoport, amelyik magának követelhetné az egészség találmányát, hát akkor azok a rómaiak. Császár-filozófusoktól kereskedőig, a római polgár minden olyan filozófiát leírt, amelynek nem volt gyakorlati haszna, irreálisnak bélyegezve azt. És mivel semmi sem olyan praktikus, mint az egészség maga, a római spiritualitás központjában ott volt a mentális és fizikai jólét kérdése. A híres latin mondás *Mens sana in corpore sano* (Egészséges testben, egészséges elme.) összefoglalja a kettős jelentésű római fitness felfogást:

1. Tiszteld a tested, mert az a lelked kelyhe (azaz: „Maradj formában.”); 2. Bármilyen fitt is lennél, ne felejtse el, hogy a tartó (kehely) semmivel sem lehet jobb annak tartalmánál (azaz: „Lelkednek is szüksége van a napi tréningre.”).

Tehát, ahhoz, hogy ki tudjunk szállni szellemi kuszaságunkból és fényt hozunk lelkünkbe, kiválasztottam 10 egyszerű szellemi lépést, mely a *Mens sana in corpore sano* felé vezet. Eredetileg félelem-űzők, de ugyanolyan jól működnek a lélek formába hozásában, valamint formában tartásában is.

1. Légzés. No, ez igazán nem egy kettős feladat! Bárki képes arra, hogy lélegezzen és dolgozzon, vagy lélegezzen és aggódjon egyszerre – csak hogy ami tudatosul az a munka, meg az aggodás. Nos, vegyünk egy mély, tisztító lélegzetest. Aztán egy másikat. Egyszerűen csak lélegezzünk, és ne tegyünk semmi mást. Nagyon hamar rá fogunk jönni, hogy az élet belégzése nem más, mint maga a titok a relaxációhoz (az az áldásos állapot, amikor minden más spirituális gyakorlat hirtelen lehetővé válik).

2. Derüljünk fel.* „Az angyalok azért tudnak repülni, mert könnyedén veszik magukat”, – írja G. K. Chesterton. E szerint a jelkép szerint biztos, hogy az ördögöt saját súlya** húzta a mélybe. Ami az angyalok számára működik, biztos, hogy nekünk is jó. A könnyedség sokszor gyötrő rögeszméket oldhat meg; gúnyt úz a démonikus perfekcionizmusból; felfedi (nem barát, hanem ellenségként) az ego felszívódását,

* Szójáték: *light up* jelentheti azt is, hogy könnyűek vagyunk, könnyen vesszük a dolgokat, meg azt is, hogy legyünk derűsek.

** Szójáték: *gravity* jelenthet gravitációt, súlyt, de jelenthet komolyságot is.

mely a bizonytalanság és boldogtalanság gyökerét képezi. Amikor nevetünk – leginkább ha saját magunkon tesszük – spontán töltjük meg örömmel a jelent.

3. Imádkozzunk valakiért, akit gyűlölünk. A gyűlölet táplálja az elme sátáni malma- it, de mindig árt a léleknek. Eppen ezért, vigyázattal kell ellenségeinket kiválasztani. Fennáll annak lehetősége, hogy olyanná váljunk, mint ők. Ám meglepően könnyű lelkünkben elengedni a gyűlölet súlyát. Csukjuk be a szemünket. Idézzük magunk elé ellenségünk arcát. Aztán (annak legmélyebb szellemében, hogy ’szeresd a te ellenséged’) kezdjük el önzetlenül imádkozni. „Add, hogy XY találjon békét az ő lelkében.” Az ilyenfajta cselekedet „spirituálisan helyes” és önmagunk jólétét is szolgálja. Szívességet teszünk vele önmagunknak is. És mindig működik: egyszerűen képtelenség valakit gyűlölni, ugyanakkor imádkozni is érte.

4. Imádkozzunk a helyes csodáért. Ha egészségesek vagyunk, imádkozzunk az egészségért. Bárki, akinek fájdalmai vannak, eszünkbe juttatja, mekkora áldás az egészség. Aztán imádkozzunk a látásért, hallásért, szaglásért, érintésért, ízlelésért – bármelyikkel is vagyunk megáldva ezek közül; mint tudjuk, emberek milliói hiányolják egyik-másik érzékelésüket. És végül imádkozzunk azok együttérzéséért, akiket érdekel az állapotunk, bármilyen is az. Ajándék számunkra mások igaz szeretete. Mondjunk köszönetet. Csodák pedig vannak.

5. Tároljuk könnyeinket. Az ókori zsidók könny-csészéket tartottak a polcon, apró porcelán csészéket, ahová összegyűjtötték könnyeiket, akár a szomorúság, akár a boldogság könnyeit. A könnyek értékesek, arra emlékeztetnek mindenkit, milyen mélyen érzünk. Veszteség idején, gyászunk csak szeretetünk legigazabb mutatója. Tehát áldjuk meg könnyeinket, amint hullnak. És amikor mások gyászolnak, ismerjük föl saját könnyeinket az övéikben. Mindenkinek jót tesz, ha összegyűjti könnyeit. Ha dagonyázunk bennük, csak egyedül fulladunk meg.

6. Akasszuk szögre gondjainkat. Mielőtt bemennénk otthonunkba esténként, sétáljunk oda egy fához (saját udvarunkban vagy szomszédságunkban), hajtsuk meg fejünket és csukjuk be szemünket egy pillanatra. „Mit csinál?” – kérdezheti egy szomszéd. „Ez az én aggodás-fám,” – válaszolhatjuk. „Amikor hazajövök egy nehéz nap után, a helyett, hogy bevinném magammal a gondjaimat, ideakasztom őket.” Magyarázzuk meg, hogy a gondok, aggodalmak, elvontak minket a valódi élettől. Magyarázzuk meg, hogy azt szeretnénk, ha a családnak a legjobbat kapná belőlünk, arra a kevés időre, amikor együtt vagyunk; vagy – amennyiben egyedül élünk – nem akarjuk saját esténket elronta-

ni. Tehát akasszuk „szögre” gondjainkat, ahelyett, hogy hazavinnénk őket magunkkal. „És működik?” – kérdezheti a szomszéd. „El sem hiszi, milyen jól” – válaszoljuk mi. „Amikor reggel megállok a fa előtt, hogy összeszedjem a problémáimat, legtöbbször eltűnt már. Néhány óráig nem veszek róluk tudomást, majd észreveszem, hogy csak úgy fölszívódtak.”

7. Csomagoljuk ki a jelent. Emlékezhettek a varázs-tükörről *Harry Potter és a bölcsek köve* című könyvben. Mindenki számára azt mutatja, ami a legmélyebb, legtitkosabb vágya. Például Ron saját magát látja, amint Quidditch bajnoknak avatják. Harry látja saját magát családjában, holott szülei rég meghaltak. Dumbledore professzor azt mondja Harrynek: „Árt, ha túl sok időt töltesz az előtt a tükör előtt.” Megmagyarázza, hogy csak akkor lehetünk boldogok, ha a varázs-tükörbe nézünk, és éppen olyanok látjuk magunkat, mint amilyenek vagyunk. Miért is? Mert a múlt már elmúlt, a jövő pedig bizonytalan. Nostalgia lakozik a veszteségekben; az elvárás pedig gyakran nem más, mint előrevetített harag. Ha mindkettőt elutasítjuk, – azáltal, hogy akarjuk amink van, tesszük, amit tudunk, és vagyunk, akik vagyunk – miénk lesz az idő ajándéka: élvezhetjük és megtarthatjuk.

8. Emlékezzünk a „mindennek titkára”. Amikor úgy érezzük, már nem kényeztet minket az élet, vigasztaljuk magunkat azzal: „Ez *nem* rólam szól”. William Sloan Coffin tiszteletes egyszer epésen megjegyezte: „Nincs jelentéktelenebb csomag a világon, mint valaki, aki önmagába van csomagolva.” Ugye ismerjük a típust? „Az élet céltalan. Semmire sem vagyok jó. Áldozat vagyok. Egy gonosz, kiterjedt összeesküvésnek vagyok a tárgya.” Világos, ha túlelemezük az életet, tényleg nem érdemes élni. Amikor ezt érezzük, az egyetlen mód, hogy javítsunk a képen az, hogy kiemeljük magunkat annak közepéből. Nem is nehéz. Egyszerűen csak eszünkbe kell jusszon „mindennek a titka”: „Ez *nem* rólam szól.”

9. Válasszunk magunknak csillagot. Kéttárási személyes csillagunk van. Ez így igaz: a legutóbbi számítások szerint, minden egyes élő embernek van kéttárási csillaga. És nem csak erről van szó. Mindegyikünk megjelenése ezek valamelyikén, szinte lehetetlen, egyedülálló előrejelzések alapján történik. Ha visszamegyünk gondolatban az emberiség kezdetére: őseink elérték a pubertáskort, kiválasztották az egyetlen lehetséges párjukat ahhoz, hogy mi létrejöhessünk, szeretkeztek abban az egyetlen lehetséges pillanatban ahhoz, hogy az a bizonyos sperma, azzal a bizonyos petével találkozzon, mely számunkra az életet biztosította. De menjünk még messzebb az időben. Egyetlen, sérthetetlen szál köt mindegyikünket a teremtés pillanatához. Az univerzum már születése

pillanatában terhes volt mindegyikünkkel. Akkor miért ne tennénk egy utazást a kozmoszban? Még ma este menjünk ki. Válasszunk magunknak egyet a saját, kéttárási csillagunk közül.

10. Vessük bele magunkat az édes életbe. Mi az, ami miatt a legjobban aggódom? Gyerekeim? Szüleim, akik hirtelen úgy függnek tőlem, mintha gyerekeim lennének? Az egészségem – egy betegség vagy egy állapot, amelyben éppen vagyok vagy félek, nehogy oda jussak? És mi a helyzet a halállal – vagy jobban elrettent a fájdalom, ami azzal járhat? Miután megtettünk mindent, hogy saját életünket megformáljuk, a legjobb válasz, amit az élet felénk kilótt köveire és nyilaira adhatunk az, hogy átengedjük azt a hatalmat, mely igazából sohasem volt a miénk. Tehetjük ezt vonakodva vagy elégánsan, mindig csak egyetlen napot, éppen azt akarván, amink van, és nem panaszkodva amiatt, amink hiányzik. Az eredmény majdnem ugyanaz, mindkét esetben. A szüleink el fognak menni; gyermekeink el fogják hagyni közös otthonunkat, saját életük és álmaik megvalósítása útján. Egyetlen különbség lesz: a félelem nem fog minden távozás fölött uralkodni, viszont ott lesz helyette a szeretet.

A fenti tíz pont mindegyike ellentétes az „áhitó” gondolkodásmóddal. A boldogság nem következik abból, hogy azt kívánjuk, amink nincs – amit már elveszítettünk vagy amink valószínűleg sohasem lesz. A múlt pedig elmúlt. Ami után epekedünk, szelektív emlékezetünkben már teljesen más, mint amilyen valójában volt. Másfelől áhitózni valami után, amit majd a jövőben találhatnánk, elvonja figyelmünket attól, hogy a jelent élvezzük. Az epekedő gondolkozás egyszerre dagonyázó és szentimentális. Sokkal inkább praktikus dolgokat kellene kívánnunk: bátorságot, hogy kitartsunk fájdalomban is; kegyelmet, hogy könnyen fogadjuk sikereinket; felszabadulást, mely a megbocsátásból ered; energiát, hogy megfelelhessünk feladatainknak; értelmét annak, hogy másoknak adjuk magunkat; türelmet, hogy átéljük azokat a dolgokat fölött, amelyek lehúznak; hogy örömet találhassunk a legjelentéktelenebbnek tűnő feladatban is; egymás társaságának örömét; a csodát, mely a két szent pillanat között van: születésünk és halálunk pillanatai között.

Én úgy nevezem ezt: meggondolt kívánság – kívánni azt, ami már úgyis a miénk, amit úgyis teszünk, és már úgyis létezik. Olyan ez, mint valóságos álmot álmodni. Csak egyszerűen szívből kell tenni. Az eredmények pedig szinte azonnaliak. És mindezen felül kapunk egy bonuszt is: a meggondolt kívánságok mindig valóra válnak, erőfeszítés nélkül.

Inquirer, 2008. február 9. száma (7691)

Fordította: Kászoni József

Egyházközségeink életéből

Kelet felől

Mozaikok az UART kelet-magyarországi csoportjának életéből

A Partium Műhely idén is megemlékezik a *költészet napjáról* Beregben.

Az UART (Unitárius Alkotók Társasága) kebelében kibontakozó Partium Műhely olyan unitárius alkotókat tart számon mint *Ószabó István*, *Dusa Lajos* debreceni költők, *Joó Adrián* debreceni filozófus, *Kincses Zoltán* békési író, *Bakos Kiss Károly* költő, *Felhős Szabolcs* szerkesztő, *Deák József* szerkesztő, beregi unitáriusok, *Mátyus Attila* borsodi költő, *Budaházi István* nyíregyházi költő vagy *Orbán János Dénes* kolozsvári költő.

A Partium folyóirat szerkesztősége is őrzi az unitárius szellemiséget. Az alapító főszerkesztő, *Ószabó István* debreceni unitárius költő (verseskötetei mellett szép monodrámát írt *Dávid Ferencről*), a felelős szerkesztő, *Felhős Szabolcs* beregi unitárius szórványgondnok.

A költészet napján, április 11-én a Partium folyóirat szerkesztősége öt fős delegációval vett részt a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Főiskola ünnepi rendezvényén.

Felhős Szabolcs és *Dusa Lajos* ismertették a Partium folyóirat elmúlt 15 évét. Ismertetésükben kitértek a két nagy szellemi és lelki példakép, *Ratkó József* és *Balázs Ferenc* szellemiségének fontosságára, amit őrizzük kell.

Ezt követően *Oláh András*, *Mátyus Attila*, *Bakos Kiss Károly* és *Kürti László* partiumos költők mutatkoztak be a kárpátaljai főiskolások előtt.

A folyamatos kapcsolattartás biztosítására létre kívánunk hozni egy „Partium Műhely-termet”. A távlati tervek közt szerepel, hogy a Partium folyóirat történetét felajánlják szakdolgozat témájául a főiskolásoknak. Biztosítják, hogy a főiskola könyvtárában legyen meg minden szám az indulástól (1992-től) napjainkig, hogy kutatható és olvasható legyen.

A főiskolán majd negyedévente tartunk Partium-napokat, ahol fiatal szerzőket toborzunk.

Második ízben tartjuk meg a *beregi unitárius búcsút* a pünkösdi ünnepkörben, május 17-én Vásárosnamény – Olcsvaapáti kettős színlínyeken.

Az idei búcsú ünnepségének középpontjában a *gyülekezeti zászlószentelés*, az *Iván László-nívódíj* átadása és *Gombita Sándor* vásárosnaményi lakos tiszteletbeli beregi unitáriussá fogadása lesz.

Az ünnepi műsorban az UART gitárművészei *Zoltáni Zsolt* és *Tót Attila* lépnek fel, a gyülekezet ifjúságának képviselőiben szaválni fog *Jónás László*, illetve az UART beregi csoportja részéről *Deák József*, *Joó Adrián*, *Kürti László*, *Bakos Kiss Károly* és *Felhős Szabolcs* szolgálnak az irodalom oltárán.

A lelkesítő szolgálatot *Balázs László* püspökhelyettes és *Nyitrai Levente* beszolgáló lelkes végzik.

Iván László időszerűségéről *Nyitrai Levente* tart beszámolót.

Iván László-nívódíj

Az ünnepség színvonalát emeli az egyházi és világi címerek Beregben és a Kárpát-medencében című, *Pécsi L. Dániel* munkáiból összeállított kiállítás is.

A díszebéd utáni szeretetvendégség ünnepi műsorral Olcsvaapátiiban, a Partium Műhely filagóriájában folytatódik hajnalig. A műsorban *Deák József*, *Mátyus Attila*, *Zoltáni Zsolt*, *Tót Attila* UART-tagok lépnek fel. Szerepel még a

beregi Balla Gyula Faluház énekegyüttese és a nyíregyházi Menegali férfikórus három tagja.

Az egyes ember csak akkor találja meg önmagát, saját azonosságát a jelenben, majd az eljövendő tudástársadalom korszakában, ha visszatalál a spirituális dimenziókba, az isteni magasságba. Ezt tanulhattuk meg Iván László örökségéből.

A beregi unitárius búcsú egyik fénypontja a Gombita Sándor bácsi (képünkön) tiszteletbeli unitáriussá fogadása. Ő az a követendő példakép, aki toleranciából, keresztényi alázatból és türelemből kitűnőre vizsgázott élete 80 éve alatt. Példát mutatott mindannyiunknak.

A beregi delegáció nagy örömmel vesz részt Balázs Ferenc lakitelki szoboravatásán. A nagy szellemi és lelki előd kelet-magyarországi továbbélését Felhős Szabolcs méltatja a szoboravatási ünnepségen.

-beregi-

Füzesgyarmat és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Tavaszcélunkat, az egyházközségi munkán kívül, a Balázs Ferenc-szobor felavatásának szervezése határozta meg. Isten megkoronázta az ebbéli fáradozásunkat is. Lakiteleken feledhetetlen ünnepünk volt.

Egy másik beszámolóban említett tv-szereplésre rengeteg elismerő visszajelzés érkezett, gyermekeinknek és szüleinek határtalan örömére.

A márciusra beharangozott rendezvényeink is mind sikeresek voltak. A húsvéti ünnepkörből kiemelkedett a Passió-éneklés, amelyben segítségünkre volt a klubunk dalárdája és a Hagyományörző Népdalkör. A református és katolikus egyházközség kihátrált a közös produkcióból, mondván, hogy ők mást akarnak. Ennek ellenére templomunk háromnegyed részben megtelt az estén.

Húsvét első napján 67 érdeklődő élt úrvacsorával a három helyen tartott istentiszteleten. Az itthoni ünnep egyik kiemelkedő eseménye volt, az úrvacsoraoasztás mellett, *Uhrin Mátyás* és *Sebesi Melinda*, békéscsabai szórványhívünk (Melinda unokahúgunk)

házasságának megáldása, valamint *Balázs Dániel* nevű gyermekük megkeresztelése. A március végére tervezett Tompa Mihály vallásos-irodalmi estünk is szép volt.

Április 4-én Békéscsabán, a Megyeháza elnöki tárgyalójában megalakult a Békés Megyei Idősek Tanácsa. Ennek a testületnek egyedüli lelkész tagjának választottak, s mint ilyen a lelki-kulturális ügyekben fogok tevékenykedni az idősödő nemzedék körében, szervezeteiben, több klub és dalárda vezetőjeként. *Április 8-án* a helyi Önkormányzatnál tárgyaltunk az egyházak és civilszervezetek ez évi támogatásáról.

Uhrin Mátyás és Sebesi Melinda házasságának megáldása és Balázs Dániel nevű gyermekük megkeresztelése

Április 14-én részt vettem a Városi Könyvtárban szervezett költészet-napi műsoros rendezvényen. *Április 18-án* a megye elnökének, *Domokos Lászlónak* a meghívására egyházi ügyekről tárgyaltunk.

Április 19-én a környék nyugdíjasklubjainak részvételével megkezdtük az anyák napi ünnepségek sorozatát, amelyen dalárdánkkal és feleségemmel színvonalas műsort adtunk más előadások mellett.

Április 20-án Máriapócs, a híres kegytemplomban, a Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend tábora püspökeként részt vettem az apródok és új dámák és lovagok avatásán. Az ökumenikus istentiszteleten szolgáltam és megáldottam az újonnan avatottakat, valamint a lovagrend jelvényeit, szimbólumait. Nagy örömünkre lovaggá avattuk *Bánsághy Sándor* presbiterünket, aki a közösség érdekében, benne hangsúlyosan az egyházközségünk érdekében hozott áldozatvállalásáért, tevékenységéért érdemelte ki a megtiszteltetést. Ugyanilyen örömmel vettük be a lovagok sorába *Székely János* árkosi lelkésztestvérünket. Erdélyi tevékenységéért és a testvéregyházközségi munkájáért érdemelte meg ezt az elismerést. Főként ez utóbbi kapott hangsúlyt, ami nem csak egyházközségeink, hanem a két település kapcsolatát is gazdagítja régóta.

Április 25-én megtartottuk a Márai Sándor irodalmi estünket a Hegyesi János Városi Könyvtárban. *Április 27-én* délelőtt megemlékeztünk *Romvári Istvánról*, aki 84 éves korában halt meg az Egyesült Államokban. Az elhunytban Kispálné Romvári Etelka, gyulai szórványgondnokunk testvérét gyászolja. Délután 2 órakor szeretetvendégséggel egybekötött gyermekistentiszteletet tartottunk, amelyen a szolgálatot *Homoki Vivien* és *Korcsok Klára* hittanosok tartották. Köszönjük a hozzátartozók áldozatvállalását.

Május 4-én délelőtt 10 órakor a Váncsodi Református Egyházközség meghívására anyák napja alkalmából istentiszteletet tartottam és feleségemmel anyák napi műsort mutattunk be énekekben és versekben. Délután 2 órakor a mi templomunkban volt nagyszabású anyák napi ünnepség gyerekek és felnőttek részvételével, ahol a műsor után minden édesanyát, nagymamát, dédmamát megajándékoztunk virággal. *Május 7-én*, délelőtt 11 órától a Dévaványai Református Egyház meghívására anyák napi istentiszteletet tartottunk egy nagyszabású koncert keretében, annak bevezetéseként. Felejt-

hetetlen élményünk volt. *Május 11-én* pünkösd-i istentiszteletet tartottunk úrvacsoraosztással itthon 11 órától, a Haynal István Idősek Otthonában ½2 órakor és ½4 órakor Gyulán, az Esze Tamás utca, 2. szám alatti imatermünkben. Másodnapján Füzesgyarmaton volt ünnepzáró istentiszteletünk.

Május 15-én Gyomaendrődön, Anyák napja keretében szerepelünk nyugdíjas dalárdánkkal együtt. *Május 17-én* Vásárosnaményban lesz pünkösd utáni búcsú, ahol Nyitrai Levente kocsordi lelkésszel szolgálunk. Felavatjuk a Pécsi L. Dániel jelképtervező heraldikus által készített címeres zászlót. *Május 30-án* tartjuk a Városi Könyvtárban az évadzáró irodalmi estünket, melyen az édesanyákról szóló versek, énekek és más alkotások fognak elhangzani gyermekek, fiatalok és felnőttek előadásában.

Június 5-én trianoni megemlékezést tartunk a templomban, majd megkoszorúzzuk a templomkertbeli a „Nem! Nem! Soha!” feliratú kopjafát. Utána a városi emléktáblánál koszorúzzunk, végül a vésztői református iskola műsorával zárjuk a megemlékezést a Városi Könyvtárban. *Június 7-re* Zebegénybe hívjuk az érdeklődőket, a nemzeti zarándoklatra, ahol Rázmány Csaba püspök is szolgál (az előző évekhez hasonlóan) a történelmi egyházak más képviselőivel együtt.

Olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk a *június 27–28–29-én*, Verőcén, a Csattogó-völgyben megrendezendő Erdélyiek Világtalálkozóját, ahol én is szolgálatot végzek, előadást tartok és feleségemmel verses-énekes műsort adunk elő. Az unitárius ének- és gitárművész, *Zoltáni Zsolt* is fog szerepelni a találkozón.

Sok tennivalónk között készülünk a *július 6-i* alföldi unitárius búcsúra, amelyen *Wass Albertre* emlékezünk és megörökítjük templomunkban vagy mellette szoborral vagy emléktáblával a nagy író alakját. Szép tavaszt-nyárelőt adjon az Isten minden munkálkodó gyülekezeti tagunknak és más híveinknek is.

B. L.

Április 26-án Lakiteleken, a Népfőiskola Nemzeti Pantheonjában felavattuk Balázs Ferenc szobrát.

Az ünnepség alkalmával egyházunk Szervét Mihály-emlékplakettel és oklevéllel ismerte el *Dr. Szabó Árpád*, az Erdélyi Unitárius Egyház püspökének és *Rázmány Csaba*, a Magyarországi Unitárius Egyház püspökének, valamint *Lezsák Sándor*, az Országgyűlés alelnökének, a Lakiteleki Népfőiskola vezetőjének, a Nemzeti Fórum elnökének a keresztény testvériség, az egyházak közötti jóviszony érdekében kifejtett tevékenységét.

A Beregi Balázs Ferenc Népfőiskola a névadó lelkész-író emlékére alapított díját *Lezsák Sándor* és *Balázs László* püspökhelyettes-főjegyző érdemelte ki Balázs Ferenc szellemi örökségének ápolásáért.

Lelkes gyermekek az Alföld közepén

Február utolsó napja nem csak azért volt nevezetes itt Füzesgyarmaton a gyermekek és szüleik számára, mert szökőév lévén ez a nap 29-e volt, valamint március 1-je se azért, mert a naptári tavasz első napja volt, hanem azért, mert a Magyar Televízió Bencze Márton vezette unitárius vallásos műsorok szerkesztőségének stábjá akkor vette fel a virágvasárnapi és húsvét-vasárnapi ifjúsági műsort.

Amikor egy vidéki gyülekezetben, településen ilyesmi történik, arról mindenki tud, mert a közösség életében mindig kiemelkedő eseményt jelent. Balázi László lelkésznek mindig gondja van arra, hogy meg is legyen egy ilyen eseménynek a kellő visszhangja.

Attól a perctől, hogy megkapta a gyülekezet a lehetőséget és a lelkész elkészítette a két vasárnapi műsor tervezetét, forgatókönyvét, megkezdődött a felkészülés. Az elképzelést Bencze Márton is jónak találta. A lelkész már egy előbbi adásban is arra törekedett, hogy ne csak olyan elbeszélgetős műsor legyen, hanem legyen benne mozgás (akkor Dávid és Góliát történetét „vitte színre” a kis csapat), valamilyen napjainkhoz is szóló üzenetet adjunk elő.

A régebbi adás óta a csapat nem sokat változott, csak egy kicsit megnőttek az akkori szereplő hittanosok. Volt, aki azóta konfirmált és úgy jött „vissza”, voltak újonnan bekapcsolódók is, de volt olyan is, akinek a híressé vált irodalmi esteken való részvétele után jött meg a kedve, hogy ezen a felvételen is részt vegyen. Azt már nem is említem, hogy voltak, akik nem unitáriusok, de a lelkészpár évek óta olyan ökumenikus szellemben fogja össze a gyülekezetét, amelyikben nem kevés a más vallású, vagy valláson kívül álló szimpatizáns, de nálunk keresik az Istent és lelkük nyugodalmát.

Hadd álljon itt gyermekeink neve szereposztás nélkül, akik oly boldoggá tettek mindnyájunkat, és az egész rokonságot, ismerettségi, baráti kört Virágvasárnapján és Húsvét vasárnapján a délelőtti vagy délutáni adáskor: *Homoki János, Homoki Vivien, Túri Krisztina, Csordás Gergő, Zs. Nagy Sándor, Zs. Nagy Gergő, Zs. Nagy Bençe, Molnár Betti, Pengő Dániel, Éri Alexandra, Éri Brigitta, Laskai Gréta, Korcsok Klára és Korcsok Andris*. És soroljuk ide a *Nobik Ilona* zenetanárnő hozta furulyásokat is: *Gulyás Réka, Sárközi Natália, Szőke Roxána, Gábor István*.

De hogyan is született meg az a két produkció, amelyről még messzeföldről is hallottunk elismerő véleményeket. A virágvasárnapi ruhaanyag beszerzésében szinte versengtek a gyerekek és szülők, előkerültek szép színes függönyök, asztalterítők, szülők által kinőtt hosszú ruhák, szoknyák, blúzok. Egy képes biblia virágvasárnapi fogadást megőrkítő festménye és

a saját elképzelésünk szerint öltöztettük be gyerekeinket. A fiúknak ott volt az egykori Dávid és Góliát-jelenet öltözéke. Az egyik szeghalmi hívünk aranyesőt virágoztatott ki otthon, hogy legyen virág Jézus elébe. Jelképesen az egy-két katona kardjára is virágokat kötöttünk, hogy mindenestől dobják Jézus elébe, mert fegyverrel nem lehet várni őt. Jeruzsálem a mi gyönyörű templomunk környéke és belső piaca volt. Az énekeket ismert dallamokra a lelkészünk komponálta. A mozgásokat, mozdulatokat a tv-stáb, élükön Bencze Mártonnal állította be az ismert hozzáértéssel. Mint egy igazi filmstúdióban a jeleneteket, mondanókat nagyon sokszor meg kellett ismételni!

Látni kellett volna a gyerekek lelkesedését és kitartását, hogy a fárasztó munka sem kedvetlenítette el őket. Igaz, néha kellett biztatni, hogy ezt milliók fogják látni a városunk határain kívül is. Az egyik fiú meg is jegyezte, hogy „sztárok” lesznek. Pénteken, 29-én közel 3 órán át tartott a műsor rögzítése. Másnap, szombaton, március 1-jén 9 órakor kezdtük a húsvéti, erdélyi népszokással egybekötött locsolkodás, virágozás bemutatását. Lányaink, fiaink ünneplőbe öltözve jöttek a felvételre. Ugyanaz a lelkesedés, ugyanaz a jókedv, ugyanaz a szülői és érdeklődő csapat. A nézők szívszorongva követték és drukkoltak, hogy a mai nap is olyan sikeres legyen, mint az előző. Nem is hittük, hogy annyiféle húsvéti dísz előkerül a családoktól, igazi, eredeti hímes-festett tojások, de a kor „szellemének” betudhatóan volt, ami nem volt az ünnephez, a népszokáshoz méltó. De ilyen ez a szekularizálódó, globalizálódó világ, azokról a kamera elfordította tekintetét. A fenyődíszítés után a locsolkodás volt a „legmegpróbáltatás”. De mind az énekekben, mind pedig a versek elmondásában hőiesen kitartottak a fiúk, pedig féltucatszor kellett elismételni, hogy minden szép legyen. Mindkét napon teázás és sütizés emelte a jókedvet és kitartást. Köszönet a szülőknek és azoknak, akik erről is gondoskodtak.

Hogy megérte a fáradságot, azt mutatja a sok elismerés az adások után. A gyerekek otthon, az iskolában, az utcán arról beszéltek, hogy mit csináltak az unitárius templomban. A város polgármestere a március 15-i ünnepségen bejelentette, hogy a két vasárnapon figyeljenek a televízió adásaira, mert településünk unitárius gyerekei és mások fognak szerepelni benne. Azóta is, ünnepek multáival is él még az élmény, reméljük, hogy gyerekeink életében évekig fog élni. Köszönjük a lehetőséget az Unitárius Egyháznak és a Magyar Televízió illetékeseinek.

Zs. Nagy Sándorné Ilona
szülő-tanárnő

Duna-Tiszaközi szórványegyházközség

A Duna-Tiszaközi szórványegyházközségben az úrvacsoraosztással egybekötött húsvéti istentiszteleten az idén is kevés számú unitárius afia vett részt. Ennek oka az volt, hogy – az előbbi évek gyakorlatának megfelelően – híveink egy része az idén is erdélyi szerettei körében kívánta az ünnepeket eltölteni. Hogy az istentiszteleten mégis szép számmal vettek részt, annak oka az a keresztelési szertartás volt, melyen a Kecskeméten lakó *Zsidó Zoltán* és *Kovács Margit* második gyermekét, *Annát* keresztteltük meg és vettük fel az egyház tagjai sorába.

A szertartás iránt érdeklődők növelték a jelenlevők létszámát.

Az istentisztelet után a lelkészi család *Balázs Mihály* és családja vendégszeretetét élvezte.

Veresegyházról – Budapesten keresztül – Kecskemétre menet és jövet a gépkocsit *Szalontai Kata* vízilabdázó, a francia és az észak-európai nyelvek kitűnő ismerője vezette. E helyről is köszönet érte.

Kelemen Miklós

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Január 26-án tartottuk a Torockóról elszármazottak kilencedik találkozóját a gyülekezeti termünkben. *Január 27-én* istentisztelet keretében búcsúztatta el Rázmány Csaba püspök úr *Bézsényi Judit* testvérünket, aki hűséges támogatója volt egyházunknak és egyházközségünknek. Hamvait a család Torockón helyezi örök nyugalomra.

Februárban megtartottuk ez évi első presbiteri gyűlésünket és rendes egyházközségi közgyűlésünket, mely alkalommal megválasztottuk *Dr. Karner Ottó* testvérünket mint a jogi ügyekben jártas hívünket, az esetleges jogi ügyeink tanácsadójaként és képviselőjeként, presbiterünknek.

Március 7-én szomorú szívvel vettünk búcsút *Lőrinczi Hajnal* 44 évet élt testvérunktől, aki hosszas betegség után hunyt el. A szadai temetőben helyeztünk örök nyugalomra. *Március 9-én* a vallásórára járó gyermekeink műsorát közvetítette a Magyar Televízió, a húsvéti ünnepkörre való ráhangolódásképpen. Köszönet illeti *Péterfi Katalin* hitoktatónkat lelkiismeretességéért és jól megszervezett foglalkozásáért gyermekeinkkel. *Március 11-én* kísértük utolsó útjára és vettünk búcsút *Dr. Varga László* 78 évet élt testvérunktől. *Március 23-án* és *24-én*,

húsvét ünnepének mindkét napján úrvacsorát osztottunk, mely alkalomra az úrvacsorai kenyeret és bort a volt torockói és bölöni lelkész özvegye, *Benczédi Domokosné* halálának 10 éves évfordulójára adományozták gyerekei, a szívükben és lelkükben most is közöttük élő édesanya emlékére. *Március 29-én* egyházi áldásban részesítettük *Wekerle József* és *Mészáros Éva* házasságkötését. *Március 30-án* megkereszteltük *Bíró Juliannát* és *Szabó Adél Juliannát*.

Április 5-én egyházi áldásban részesítettük *Szabó Attila* és *Pintér Nóra Antónia* házasságkötését. *Április 12-én* megkereszteltük *Dr. Csányi Gábor* és *Valtynyi Lídia* második fiúgyermekét, *Aron Sebestyént*. *Április 12-én* utolsó útjára kísértük és 2002-ben elhunyt szeretett felesége mellé, örök nyugalomra helyeztük a tatabányai temetőben *Barta Sándor* 74 évet élt testvérünket. *Április 19-én* egyházi áldásban részesítettük *Zaprjanov Jancsó Kolev* és *Rázmány Hedviga* házasságkötését. *Április 20-án* megkereszteltük *Petke Zsolt* és *Molnár Katalin* elsőszülött kisfiát, *Ivánt*. *Április 26-án* megkereszteltük *Hortobágyi Péter* és *Gyarmathy Beatrix* elsőszülött kislányát, *Annát*. *Április 27-én* megkereszteltük *Kuti László* és *Szász Magdolna* második gyermekét, *Bálintot*.

Május 4-én került sor egyházközségünkben a konfirmáció ünnepségére, amelyen *Gergely Valentin János* tett hitéről tanúbizonyságot. *Május 11-én*, pünkösdi ünnepe alkalmából úrvacsorát osztottunk és gyermekeink közreműködésével megtartottuk az anyák napi ünnepséget is.

Nagy szeretettel várjuk egyházközségünk minden rendezvényére kedves híveinket és az érdeklődőket is. Továbbra is szeretettel fogadjuk templomunk orgonájának felújítására, a lélekből fakadó adományokat.

Léta Sándor

Szabó Attila és Pintér Nóra házasságkötésének megáldása

Kocsord

Tavaszelő és tavasz hó a kikelet, a megújulás cikke az év tojásdad korongján, amit Földünk rajzol a Nap köré. Színompával ülteti tele a Teremtő a hóvirágtól a barackvirágig.

Némiképpen rácáfolt erre most a húsvét, mely a lehető legkorábbra esett, és első napját elmosta az eső, másodnapját elfújta a szél. A tavasz eleji influenza megfelezte templomunkban a gyülekezetet is, meg a húsvéti locsolkodás kedvét is. Igazán erős kellett legyen a hitbuzgóság abban, aki mégis részt vett istentiszteleteinken és elvitte fiait locsolkodni a lányos házakhoz.

Fűtenünk kellett Kocsordon a templomot, ahol úgy külsőben, mint lélekben meleg áhítat hatotta át az ünnepeket. Nagypénteken előadtam gyülekezetünknek az Unitárius Passiót. Ismeretlen szerzőjű és korú Passiónk csodája élénk varázsolta a szenvedő Jézust, hogy átérezzük a rá való emlékezés szent kötelességét. Hasonlóképpen az úrvacsora ünnep első napján felhívta figyelmünket arra, hogy Jézus az ősrégi ószövetségi szertartást újszövetségi tartalommal töltötte meg.

A másfél évtizede kialakult rend szerint első napján Kocsord után Vásárosnaményban és Nyíregyházán is kiosztottam az úrvacsorát. A mindhárom helyen öt-ötezer forint körüli perselypénzt a Lakiteleki Nemzeti Panteonban állítandó Balázs Ferenc szoborra ajánlottuk fel a főhatóság kérése szerint. Harminc tiltakozó aláírást gyűjtöttünk a Budapesti Unitárius Egyházközség néven bejegyzett szakadár egyházszervezet tevékenysége ellen, mely legkevesebb száz személy megtévesztésével egyházunk egysége ellen ügködik. Saját technikai számaira kéri az adózók 2x1%-os felajánlását, és azzal hitegeti híveinket, hogy a népszámlálási adatok arányában fogja a hozzá begyűlő felajánlásokat gyülekezeteink között szétosztani. A korai és kietlen húsvéthoz keserű ráadás ez nekünk. A szakadár egyháznak nincs papja, csak világi elnöke van, aki saját lakásából vezeti gyülekezetét. E helyről is szeretettel, de határozottan kérjük, ha valóban unitárius, és a hívei is azok, mondjon le erről a példátlan támadásról, és céljai elérésére válasszon nemesebb eszközöket.

Mi rég megtartottuk évi rendes közgyűlésünket, mely után rövid idővel újabb eredményes rendkívüli közgyűlést hamarabb a fenti tárgyban tartani nem tudtunk, mint április 6-án.

Ekkor teljes egyetértéssel határoztunk a tiltakozás felől abban a meggyőződésben, hogy az egyház kialakult rendjét, akárki legyen ellene, megváltoztatni nem, csak megzavarni tudja.

Lévén ez a sokadik ilyen célzatú eset, úgy vélekedünk, hogy a jelenlegi ciklus végétől akár úgy is egyesülhetünk az erdélyi anyaegyházzal, ahogy a reformátusok teszik, akik nem számolják fel, nem fokozzák le rangjában egyetlen püspökségüket sem, csak szervezeti elszakadottságukat fogják megszüntetni. Vagy ha a zsinat úgy dönt, akár a kolozsvári Unitárius Püspökség fennhatósága alá is rendelhetjük magunkat, ami komoly törvényhozási feladatot is fog jelenteni. De egy személy, vagy egy kis szakadár csoport még a legjobb akarattal se érvényesítheti ezen az úton elgondolását, ha még éppen volnának is előnyei, vagy volna is benne igazság. Meggyőződésünk, hogy egyházunkat csak a közös megegyezés, meg a felebaráti szeretet tudja fennebb emelni.

Én azonban személyesen történelmi távlatban szeretném szemlélni ügyeinket. Az a kérdés vetődik fel bennem, hogy mióta lehet püspöke a bolgár ortodox közösségnek Magyarországon? Mert az unitárius egyháznak már a XVI. században püspöke volt Erdélyen kívül.

Lehetünk-e mi érdekeltek abban, hogy Budapest ne legyen unitárius püspök?! Nem inkább örülnünk kellene annak, hogy a magyar állam elismeri a budapesti unitárius püspökséget? Nem kéne ez független legyen attól a szemponttól, hogy el tudjuk-e fogadni püspöknek azt, akit megválasztanak? Nemde a reformátusoknál se választanak püspököt teljes egyhággal egyik egyházkerületükben sem, mégse jut eszébe senkinek megszüntetni a kerületet és hozzácsatolni egy másikhoz. Mert ami a létszám kérdését illeti, az egész unitárius egyház nem tesz ki annyit, mint egy református egyházmegye (nálunk egyházkör).

Ez a tavasz, amitől a megújulás jelét várjuk, minden eddig említettnél szomorúbbat is hozott nekünk. Még tavaly karácsony után, december 28-án, hosszas, de türelemmel viselt szenvedés után elhunyt *Szabó Ferenc Vilmos* ádámosi születésű hívünk Nyíregyházán, 68 éves korában. Utolsó földi útjára kísértük január 16-án. Utána részt vettünk a család által rendezett fogadáson.

Február 13-án szintén hosszas és méltóság-teljesen viselt szenvedés után Szegeden elhunyt *id. Nyitrai Zsigmond*, mészköi születésű hívünk 92 éves korában.

Végtiszteleti szolgálatban részesítettük február 28-án a szegedi református temető új kápolnájából. Üresen maradt lakásában a család fogadást rendezett a két ország különböző helységeiből érkezett gyászolóknak. Van testvér, akinél kevéssel azelőtt jártam Erdélyben, 44 év

óta először. A szomorú alkalom ráduplázott a látogatásra.

Február 27-én tragikus hirtelenséggel elhunyt *Dobos Róbert* atyánkfia Mátészalkán, aki mindössze 30 évet élt közöttünk. Végtiszteleti szertartása március 3-án volt, óriási részvét megnyilvánulása mellett.

Február 17-én 93 éves korában mindössze pár óra alatt elveszítettük a siménfalvi származású *Demeter László* atyánkfiát, épp az ottani istentisztelet idejében.

Isten útjai kifürkészhetetlenek. Ennek a bölcs mondásnak az igazát bizonyította, hogy az istentisztelet után mit sem tudva mentünk felkeresni őt otthonában. Ablaka sötét volt, a kapuban egy csoport beszélgetőt láttunk. Kérdeztük, hogy későn jöttünk-e, mert már nem ég a villany Laci bácsiéknál. Mostohavejétől kaptuk a választ, hogy: igen, Laci bácsi lefeküdt, és

nem fog felkelni többet a feltámadásig. Utolsó útjára Nyírtasson kísértük el, március 7-én. Majd Nyíregyházán vettünk részt a családnál rendezett fogadáson, ahol fényképvetítéssel tekinthettük meg boldog életét. Gyermekeikkel és családjaikkal tele volt a ház. Március 30-án eljött a második feleség, Erdős Lászlóné és kedves családja Kocsordra, meghallgatni az emlékszolgalatot. A hamvak felét első felesége sírjában helyeztük örök nyugalomra. Másik felét Székelykeresztúron fogják a szülők sírjában elhelyezni, az elhunyt akarata szerint.

Isten őrizze mind a négyük nyugalomát, adjon a lelküknek örök üdvösséget és vigasztaló dárdát a hátramaradottaknak. A szegényebbé lett unitárius közösségnek pedig adja meg a gondviselés áldott Istene, hogy az elveszítettek helye ne maradjon üres, hanem foglalják el újak, töltsék be a pótolhatatlan űrt.

Nyitrai Levente

Könyvrecenzió

Alabaster Village: Our Years in Transylvania = Mésző (Alabástromfalu)

Balázs Ferenc felesége az Erdélyben töltött évekről: 1930–1937 /

Christine Morgan with Anne Morrison Welsh ;

[ford. és az előszót írta Kászoni József, ... az utószót írta Veress Zoltán]. –

Bedford, Massachusetts: Unitarian Universalist Partner Church Council, 2007. –

238 p. ill. fotók; 23 cm

Kétnyelvű kiadás. A magyar szöveg a 2005-ben, Budapesten megjelent fordítás 2. javított kiadása.

A történet: C. Frederiksen és Balázs Ferenc (össze)találkoznak Berkeleyben (California), tanulmányaik színhelyén és egymásba szeretnek.

Két világ (de nem két kultúra), más-más beidegződésekkel és civilizációs adottságokkal: „Világaink lassan közeledni kezdtek egymáshoz. Az ő régi világa kezdett az én új világommá válni.” (26. o.) A társadalmi rendszerek (parlamentális polgári demokrácia és „alkotmányos” monarchia), a polgárosodás foka, a két ország életszínvonala és gazdaságának (technikai) fejlettsége merőben más volt. C. Frederiksen fél világon átutazva, Kelet felől jött Kolozsvarra jegyese után, hogy összeházasodhassanak és együtt megbújva a rög alatt Mészőn (ahol akkor 350 unitárius magyar és 500 román élt) megvalósítsák korántsem azonos társadalomjobbító elképzeléseiket.

De, hogy ki is volt valójában C. Frederiksen, azt csak részben tudhatjuk meg regényes élet-történeté formált levelezéséből, memoárjából. Egy dán-amerikai, aki 1903. október 3-án, Chicagóban született (a legenda szerint ereiben magyar vér is csordogált). Később Minneapolisban élt. Apja, Ditlev Monrad Frederiksen még Dániában nőtt fel, de jogi végzettséget bevándoroltként már a Harvardon szerzett. Őt vonzotta a természet és élénken érdeklődött a közügyek iránt. Anyja, Helen Williams Brown Franciaországban és Olaszországban tanult festészetet. Férjével az öreg kontinensen, meghozza Párizsban találkozott össze. Rákbetegségével 20 évig viaskodott.

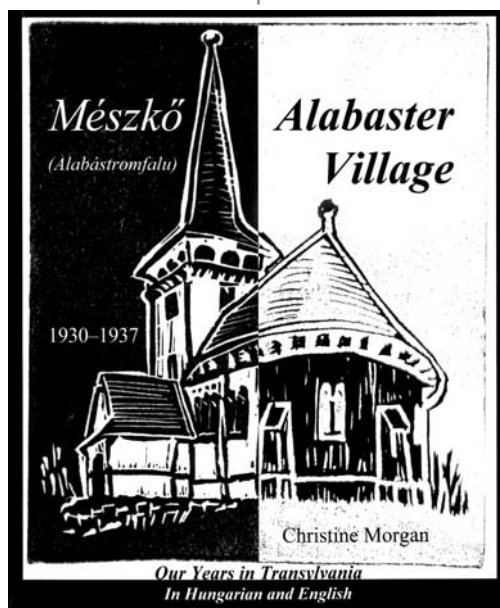
C. Frederiksen magát úttörő vagy misszionárius habitussal jellemezte, aki meg akart menteni egy politikailag eltiport népet (az erdélyi magyart). (26. o.)

1920/1921-től 2 évet az Antioch College-ben (Yellow Springs, Ohio) tanult. „Ott a hallgatók öt hetet az iskolában, öt hetet pedig valami munkatelepen töltöttek el. ... Ez az egyetem az életre nevel.” (Balázs Ferenc: *Bejárom a kerek világot*. Bukarest, 1975. 112–113.) Berkeleyben végzett, az University of California „társadalmi intézmények” karán – írják róla számos helyen (de, hogy ez pontosan mit jelent, milyen végzettséget, képesítést, az nem derül ki a könyv(ek) lapjairól). Ez idő alatt tuberkulózisos tüdőgyulladásal küszködött. Tudjuk, hogy az oktatásügy területén tevékenykedett időről időre. Tanított a Cottage Schoolban (Hayward) és a Penninsula School of Creative Educationban (Menlo Park, California). Egyebek mellett a bibliatudományok (szinoptikusok) érintették meg közelebbről.

Christine, Balázs Ferenc halála után, visszatért az Egyesült Államokba, ahol az akkor még méltatlanul hátrányos helyzetű néger közösség életminőségének javításáért fáradozott, Winter Parkban. 1939-ben ment újra férjhez, a tudós Louis Wisehoz. Vele Appletonban (Wisconsin) éltek. Itt szülte meg második gyermekét, Cathy Wiset. Buzgólkodásának eredményeként lakóhelyén Unitárius Társaság jött létre és ő: „Elérte a master fokozatot az emberi kapcsolatok szakon.” (10. o.) 1981-ben, 90 éves korában meghalt L. Wise, s Christine visszaköltözött Yellow Springbe. Itt egymásra találtak az ugyancsak megözvegyült Ernest Morgannal, az őt és Balázs Ferencet hajdan Mészkon meglátogató Arthur Morgan fiával. A rokonszenvből meleg, szeretetteljes kapcsolat, majd 1982-ben házasságkötés lett (mindketten a hetvenes éveik végén jártak). Christine Morgan 1996. május 3-án hunyt el.

Amit a háború sújtotta csonka ország fővárosáról, Budapest szegénységéről írt, az akár megérinthette volna vagy ma is gondolkodóba ejthetné a nyugati olvasót, ha nem rombolta volna le a város és lakói elesettségét a semmiségtől pánikszzerűen rátörő hangulataival, egyébiránt jól kipécézett meglátásaival: az emberek fogainak arany koronáiról, a rozsmárbajszokról, a magas plafonú szobákról, a hatalmas, díszített bútorokról, a túlméretezett szekrényekről stb. Eszébe sem jutott, hogy a fő- és sugárutak (nagy)polgári első házsora mögé is benézzen vagy legalább az utcai frontok felől te-

kintetét az udvari szárnyak lakásai, a melléképücsök világa felé fordítsa (hogy a nyomortelepeket, barakk városrészeket, munkáskolóniákat már ne is számláljuk ide). Úgy lehet semmit nem értett meg, érzett át a magyarság 20. századi sorstragédiájából. Bár manapság sem nagyon törekszik, igyekszik erre senki sem (ha csak nem volt részese, érintettje, kárvallottja családja és hazája szétszórattatásának), hiszen „mindössze” 2/3 részét csatolták el egy jobb sorsra érdemes országnak, s a népek önrendelkezési joga érvényesítéséhez hogyan is lenne hasonlítható ez az „aprócska” területvesztés. Viszont elborzasztották a négy harcos emlékművek. Ezeket az ún. irredenta szobrokat (Észak, Dél, Kelet, Nyugat) Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Szentgyörgyi István, Pásztor János, Sidló Ferenc, valamint dr. Lechner Jenő készítették, és a Szabadság tér északi részének járdaszigetein álltak. Meglepte, hogy találkozott olyan magyarokkal, akik teljes határozottsággal vissza akarták szerezni az elvett területeket. (Hát nem borzasztó nép az ilyen?) És nem értette meg – előbbieket – kisebbségi sorsban, Mészkon sem! Mert ugye a jószágos román hivatalnok, mit sem törődve a bürokratikus akadályokkal, bátran összeházasította őket. Ezzel szemben jegyese-férje egyházának vezetése meg csak hezitált. Ilyetén viszonyulá-

sát ezekhez a súlyos kérdésekhez fiatalsága és ismereteinek hiányosságai mellett, a mielőbbi beteljesedésre vágyó szerelmes leány-asszony vakságának számlájára írhatjuk csupán.

Azok az „ázsiai” termelési viszonyok, amelyekbe belecsöppent az alabástrom faluba költözve, ugyancsak elborzasztották. A napi program monotóniája – „Az étel természetésének, összeszedésének, eltevésének és megfőzésének ördögi köre ...” (68. o.) –, a civilizáció alacsony szintje, a kegyetlen asszonysors, akiket „... a nehéz munka teremtett – nehéz munkára.” (66. o.) A falusi élet kulcsszava, a szűkös, a haldokló Klári néni kérése papjához: „Kérem, ne hagyja, hogy sok földet tegyenek rám: annyit cipeltem életemben, hogy azt már nem bírnám el.” (58. o.) „A sár – amely – szinte már intézmény volt ...” a faluban (60. o.), arra készítették, hogy megvallja: „Egyszerűen nem vagyok alkalmas a paraszti életre.” (70. o.) Pedig ő nem paraszt-asszony volt Mészkon, nem egy asszony a sok közül, hanem a Tiszteletes Asszony, a pap (rá-

adásul nem is egy akármilyen pap) amerikai felesége.

Vajon tudta-e, hogy hányan élnek a papnék közül „parasztasszonyi” sorsot? Termelik stb. családjuknak a napi betevőt, dagasztják teknőben a kenyeret és sütik a szabadban kemencékben a hetekig elálló enyhén savanykás alapélelmiszert, a mindennapit. Hordják a vizet, mosnak, öntöznek, ahogy mások. A városi „nagyságok” kiváltságait csak kevesek élvezhették.

A Budapesti Unitárius Egyházközség néhai aranszajú szónokának felesége pl. önkéntes fűtője volt egyházközségének az 1960-as években. S csak ő tudta hogyan lehet(ett) vasárnap 11 órára elegáns dáma, férje prédikációinak csodáló hallgatója, melyekre holtfáradtan, jó hogy az utolsó pillanatban megérkezett. Ilyen vagy ilyenebb volt Erdélyben és Magyarországon a papné sors, miközben faluhelyen el sem rejtekezhettek a hívek figyelő szemei elől, mert azért azt elvárták, hogy a papné ne legyen olyan, mint a falu fejkendő asszonyai.

Erdélyi háziasszony programjának kronológiáját könyve 40. oldalán tekintheti át az olvasó. S valamivel később pedig arról értesülhet, hogy: „... a magyar nézőpont nem igazán volt összhangban az amerikaival. A dogma arról, hogy hol is az asszony helye, lassan unalmasan kezdett fölém tornyosulni.” (56. o.). A gyermekáldás művi szabályozása számára pl. evidencia volt, szükséges beavatkozás Mészkon (s szerte Erdélyben stb.).

A civilizációs különbözőségek érthetően megkeserítették, megnehezítették Christine életét: „Mészko elhanyagolt, primitív falu, kemény történelemmel.” (106. o.) Ebből következően sok apró kellemetlenség rombolta egészségét „... mint például a kinti toalett, ...” (118. o.), a fürdőszoba hiánya, egyáltalán a fürdés nélkülözése a hideg, huzatos házban. (Uo.)

Nem volt az övéhez hasonló érdeklődésű, műveltségű asszonytársasága, nem bízott a magyar orvosokban. Unta a lelkészek, tanárok társaságát, az ún. intelligenciát „lenézte”. „Buták. Nincs bennük élet. ... Az az érzésem, hogy az életem megfeneklett ... Olyan vagyok, mint a szőlővessző, amelyik csak fut körbe-körbe a karón, vagy az is lehet, hogy már túlfutott a karón

és lóg a levegőben.” (122. o.) „Éhezem a civilizáció áldásait és teljes egészében ki is fogom élvezni őket. Élelem, fürdőkád és emberek, akikkel beszélgetni lehet!” (124. o.) Ezt már akkor írta vágyakozva és rossz hangulatban, amikor a dán Torkild Skat Rordam liberális protestáns lelkész újszövetségi forráskritikájának (dánról) angolra fordítását elvállalta.

Máig tartja magát Balázs Ferenczel kapcsolatosan az egyik teológiai tanárának tulajdonított mondás, miszerint „tanácsos a fiatal embereket, akiknek radikális ötleteik vannak, olyan helyre küldeni, ahol az élet kemény”.

Nos, igaztalan állítás ez itt és így! Mert minden friss diplomás, szakvizsgázott lelkész (gyakorló segédlelkész vagy már felszentelt fiatal)

szinte kivétel nélkül „ilyen” helyre kerül ma is. S gyanítom, ezután sem lesz ez másként, és fogják a legnagyobb, legmódosabb, rendezett gyülekezetek élére állítani őket, olyan diplomával, amelyen még meg sem száradhatott a tinta. Kifogás tárgyává tenni ennek az ellenkezőjét lehetne. A talentumokkal születetteknek sem árthat(ott) némi élettapasztalatokkal gazdagodniuk. Az más kérdés, hogy bátorító, gondoskodó segítség mindenkor kijárt volna és kijárna az

imígyen pályakezdőnek. Balázs Ferenc betegségének figyelembevétele ide vagy oda kinevezésekor kötelessége lett volna egyházának. Ez nem vitás. Bár az esetek, beteg emberek iránti együttérzés, szolidaritás ma ugyanúgy hiánycikk (egyházon belül is), mint volt hajdanán. Balázs Ferenc azért mert kivételes tehetség volt, tisztán látta, pontosan tudta azt: „... senkinek nincs joga lelkészeket tanítani anélkül, hogy úgy élt volna, ahogyan nekik kell majd élniük.” (32. o.)

C. Morgan (C. Frederiksen) tiszteletlenül írt és bántóan ítélkezett az unitárius egyházzal („Az a benyomásom erről az unitárius egyházzal, hogy kiszolgált: degenerált lett és korrupt.”) (30. o.), vezetőiről („Az a csoport, amelyik ezt az egyházat vezeti, borzasztóan szűk agyú, konzervatív vénemberekből áll. De Feri kiállta a próbát: még a vén bolond püspök is meg kellett, hogy dicsérje azt a csodálatos munkát, amit a környező falvakban élő fiatalokkal végzett.”) (30. o.), és maradi, a szellemi fejlődésben megrekedt papságról („Miután befe-

FOR THE FIRST TIME IN HUNGARIAN AND ENGLISH!

Mészko
(Alabástromfalu)
1930–1937

Alabaster Village
Our Years in Transylvania

Ebben az időtlen, bátorságról tanakodó történetben, Christine Morgan elmeséli a maga és férje, Balázs Ferenc unitárius lelkész közközlését a háború utáni Erdélyben – politikai elnyomás, társadalmi formonás, szegénység és vallásos ellenesség években. Az Alabástromfalu több, mint unitárius történelem, az akkori erdélyi falu bemutatása: egy asszony megindító története házassága egyensúlyban való tartásáért, a nékülözések és gondok közepette vívott emberéleti küzdelemért. Christine leveleit sokáig nem lehetett kiadni a korabeli román kormány súlyos megtorlásokkal való fenyegetése miatt. Végül is Christine megindító története a Skinner House Books kiadónál 1997-ben napvilágot látott. Kászoni József lelkész fordította magyarra, a könyv 2002-ben jelent meg Budapestben.

In this timeless story of courage, Christine Morgan recounts the years she and her husband, Hungarian Unitarian minister Ferenc Balázs, battled political oppression, social upheaval, poverty, and religious opposition in postwar Transylvania. More than an account of Unitarian history and Transylvanian village life, Alabaster Village is the personal story of one woman's extraordinary struggle to hold together a marriage in the face of hardship and strain. For many years, Christine's letters about her life could not be published, for fear of harsh reprisals from the Romanian government of the time. Finally, in 1997, her inspiring story was published by Skinner House Books. Translated from the English into Hungarian by Rev. József Kászoni, it was issued in 2002 in Budapest.

Most először, ez a rendkívüli történet mindkét nyelven egyszerre jelenik meg. A könyv a fordító bevezetőjét, Christine és Feri lányának, Enikőnek az íj előszavát, valamint a családi album nyomtatásában eddig nem közölt fényképeit is tartalmazza.

Unitarian Universalist
Parish Church Council
P.O. Box 88
Boxford, MA 01730-0088

Now for the first time this amazing story is presented in both English and Hungarian. New within this edition are an Introduction by the translator, a new Foreword by Christine and Feri's daughter, Enikő—along with a dozen photos from the family album, never before published.

jezték néhány éves teológiai tanulmányaikat, kimentek egy kicsi faluba és további életükre megrekedtek, bármiféle utólagos ötletfrissítés nélkül.”) (46. o.) Miközben másutt, számvetéssel igazolta, hogy a papok jövedelme (nagy általánosságban) éppen csak, hogy biztosította megélhetésüket („Egy házaspár élhet itt 24 árnyi termőfölddel, néhány gyümölcsfával, ha a falubeliek biztosítják a tűzifát. A román kormány úgy 18 dollárnyi fizetést adott havonta /3000 lej/. Utazásról, könyvekről és luxusnak számító tárgyakra ilyen fizetés mellett szó sem lehet.”) (32. o.). Rongyos, műveletlen (a szépre jóra azonban fogékony) emberekként lát(tat)ja a falvak népét. Viszont túlzó igényvel, irreális ábrándok kergetésével és a belátás teljes hiányával vádolta meg mindahányukat, az ó-romániai állapotokkal összevetve az erdélyi magyarság előnyösebb, rendezettebb életlehetőségeit. Holott másutt elismeri a primitívebb román államszervezet rátelepedését a fejlettebbhez szokott magyarokra.

Miért kéri(k) akkor számon Boros Györgyön Balázs Ferenc tragikusan rövid életét? Azon az emberen, akinek elég gondot okozott egyháza létének, működőképességének biztosítása és megfelelése annak a rendkívüli igénynek, amelynek a kisebbségi létbe kényszerült egyháznak akkor meg kellett felelnie; történetesen a magyar kultúra és identitás ápolása területén. Boros György egyháza ráadásul az erdélyi magyar egyházak között sem volt sokkal előnyösebb helyzetben, mint hívei Romániában etnikai szempontból.

Ma már tudjuk: ha tükör által még mindig homályosan is, hogy rajta nem csak saját, de elődje hosszan tartó regnálásának anomáliáit („együtt” kormányzásuk konzervatizmusát, áporodottságát, erodáltságát) is számon kérte az az új, leginkább nemzedékváltásra és hatalomszerzésre szerveződött társaság, amelynek egyik-másik prominens képviselője utóbb annyit sem nyomott a latban, mint kárhoztartott elődjének összes emberi gyarlóságai. A szóban forgó ún. „medgyesi felforgatók” tagjai (mert róluk van szó) többségükben minden helyzetben és vonatkozásban klasszisokkal könnyebbeknek találtattak az öreg Boros Györgynél.

Balázs Ferencre ma méltán büszke egyháza. Úgy, hogy nem kell megtagadnia azokat sem, akik nem ismerték fel benne azonnal Erdély egyik fénylő csillagát. De valljuk be végre, hogy nem kellett ó később azoknak sem, akik életét ugyan számon kérték az egyház (egykor és egy időben) reakciónak nevezett vezetésén, de maguk is hallgattak felőle, ha érdekük úgy kívánta meg.

Ezért volt aztán, hogy az 1960-as években nemhogy nem tanították a teológián Balázs Ferencet, de nevét még csak ki sem ejtették. A nép-, majd szocialista román köztársaságban az értékesítő szövetkezesek, falujobbító kezdeményezések, a gazdálkodás alulról szerveződő érdekérvényesítő törekvései rendszerellenesnek minősültek.

Hozzám is csak a magánszféra jóvoltából, erdélyi rokonaim bizalmas baráti köréből került ez időben a Rög alatt első kiadásának egy rongyosra olvasott példánya Kolozsvárott. A budapesti Nagy Ignác utcában azonban legalább beszéltek róla. Így aztán hamar megérintett lelkülete. Közelebbről és személyesen különösen azáltal, hogy ebben az időszakban a véletlen (vagy talán nem is csak az?) összehozott a Balázs családdal. A nagy hírű Forrai/Budapesti Kórus felvételi meghallgatásán magyar opera- és dalszerzők műveiből énekeltem tenor áriákat. Kérdezték előtte: ki vagyok és mi a foglalkozásom? Elmondtam. Aztán énekeltem. Felvettek. Az eredményhirdetés után odajött hozzám egy szimpatikus hölgy a zsűri tagjai közül és közölte velem, hogy örül nekem, mert az ő testvére is szép hangú unitárius lelkész volt. Talán hallottam róla! Úgy hívták, hogy Balázs Ferenc. Mint megtudtam, ő Balázs Ibolyka, Béltoky Lajosné volt. Nagyjából másfél év múlva, 1968. november 23-án pedig Balázs Ernő (1899–1968) temetési szertartásán a szolgálattevő lelkész én voltam a Farkasréti temetőben. Megrázóan emlékezetes maradt számomra ez a fél/egy óra, mert úgy kísértem utolsó útjára az elhunytat, hogy özvegy édesanyja, a 95 éves Derzsi Mária még élt.

Nem lenne érdektelen annak kiderítése, feltárása és megvilágítása sem, hogy mik, milyen természetűek voltak azok a személyi, román politikai (bár leginkább ez érthető) vagy éppen séggel egyházpolitikai érdekek, amelyek a könyv megjelentetését Amerikában nehezítették. Ki, és kitől félt? Kiket félt(het)ett egy világhatalom, hogy akadályok gördülhettek C. Morgan emlékiratának nyilvánosságra kerülése elé.

A magyar nyelvű szöveg írásjelei (pl. gondolatjel, ékezetes betűk egynemelyikének használata) számos helyen nem felelnek meg a magyar helyesírás szabályainak. Kár! Különösen elegáns lett volna a kiadó korrektségre törekvése egy kis nép „egzotikus” nyelvével szemben, ha már a történet éppen (nem utolsó sorban kulturális, nyelvi) kisebbségi létének élet-halál küzdelmét örökítette meg, s Balázs Ferenc életének egy rövidke, ám tragikus végkimenetelű periódusát. Arról nem is beszélve, hogy a míves fordítást végző Kászoni József ugyancsak megérdemelte volna ezt a figyelmességet fáradozásai

viszonzásaként. Sajnálatosan elszomorító példája ennek a „nagyvonalúságnak” a Gellérd Imre prédikációkat stb. közreadó és Chico-ban napvilágot látott kötet.

Sérti a szemet az egy-két alkalommal, ok nélkül, nem kellő helyen használt Ferizés. Az angolszász gyakorlat Billezése, Tonyzása (Bill Clinton, Tony Blair) a magyartól távol áll. Legáltalában a magyar oldalakon jobb lett volna mellőzni ezt az egyáltalán nem irigyelt s nem is feltétlenül követendő gyakorlatot. A baseball sapkák ránk telepedett divat-uralma, a különféle wavek, shopok, centerek gyomorforgató mértékű elszaporodása ízléstelenségének és ostobaságának elviselése az édes anyanyelvet féltő magyar polgár számára már amúgy sem könnyű. A hamburger akkor sem a kedvencünk, ha megkóstoljuk vagy jobb híján egyszer-kétszer fogyasztunk belőle. Mennyivel jobbak voltak a magyar kisvendéglőkben kínált házias étek, ráadásul még olcsóbbak is, a sokszor az autók ablakán át szinte csak belökött, egyenízű- és -szagú harapnivalónál.

Bántja a tájékozottabb olvasó lelkét, csípi a szemét C. Morgan köszönetnyilvánításának olyan kijelentése, mint: „a reakciók egyházi vezetőség”. Lehetett volna, pl. egyszerűen csak konzervatív stb., de éppen reakciós? És vezetés vagy szervezet, ami azért nem mindegy! Vö. Boros püspök közelmúltban megjelent naplójának gondolatait a hagyományos lelkészek sorából kétségtelenül kilengő társadalmi reformer és gondolkodó, Balázs Ferenc nézeteivel. Valóban olyan távol állt az unitárius vallásosság az erdélyi székely-magyarság lelki világától? Balázs Ferenc ugyanis nem rejtette véka alá az átlag teológusétól merőben különböző nézeteit, hitvallását (mentalitását). Kezdve azzal, hogy megvallotta: „kezdetben még csak Istenhívó sem volt, de vitatkozott és provokált, amely szokatlan magatartásával ellenszenvet váltott ki [teológiai] professzoraiból.” A(z egyházi) környezetet és a tradicionális hitéleti eseményeket árgus szemekkel figyelő Balázs Ferencné maga is leírta egy helyen, hogy: „Feri tényleg excentrikus ...” (178. o.)

C. Frederiksen tisztában volt azzal, hogy mire vállalkozik, amikor Balázs Ferenc követését Erdélybe elhatározta. Pontosán tudta, hogy amit tesz, az könnyen meghaladhatja erejét. Ezért írta le: „Feri feltételezi, hogy amit ő kibír, én is kibírom. Azonosít saját magával. De én mindenekelőtt saját magam vagyok, azután asszony, azután pedig amerikai ...” (142. o.). Bár a folytatás sem érdektelen szavainak értelmezése szempontjából, azért az olvasó elgondolkozhat azon, hogy mit jelenthetett önmeghatározásának harmadik tétele, az, hogy ő amerikai.

Szép mondatainak egyike (bár maliciózus), hogy: „Ferinek ott van a falu – a legnagyobb elmélyülési lehetőség és öröm számára –, nekem meg ott van a babám.” (144. o.)

Amikor férjhez ment Balázs Ferenchez, tudván tudta (választásában szerepet játszott), hogy egy különlegesen tehetséges emberhez ment feleségül, és remélte, hogy intelligenciájából, személyiségéből és kreativitásából átad valamit gyermekének is. (144. o.)

Házasságuk levelező házasság volt (145. o.) és számára megkötöttség, hogy ne mondjuk mindjárt nyersebben: rabság. Különbömiért tette volna fel a kérdést, hogy „mennyire egyeztethető a házasság és a szabadság?” (148. o.). Mert igénye volt arra, hogy Mészkö kötelékeit lerázva – értve alatta magát a falut, a prófétikus hevülettel tevékenykedő férje munkálkodásából fakadó tehertereleket és az egyházat – néha ki tudjon szabadulni a világba. (148. o.)

Szociális érzékenység, empátia a szegények ügye iránt bőven volt benne. Meglátogatott, pl. cigány családokat s okosan (korszerűen) ismerte fel, hogy a Dániából származó ruhanemű-csomaggal éppen csak segített: „Egy kis tanítással másképpen élhetnének ...” (150. o.)

Az általa magyar gondolkodásnak nevezett sajátosságok közül elég csak egyet megemlíteni ahhoz, hogy logikájáról képet kaphassunk: „... uralkodó viselkedésforma a fatalizmus volt, a megváltoztathatatlan sorsszerűséget jelző mentalitás.” (160. o.)

Kell-e Kelet-Közép-Európában (Amerikai segítséggel) új irányt adni a történelemnek? (12. o.) Megtehetette volna ezt az Egyesült Államok Magyarország, a magyarság érdekei szempontjából fontos történelmi helyzetekben, ha saját világhatalmi és (geo)politikai érdekei (no meg a meghatározó személyiségek tudatlansága) nem ennek ellenkezőjéről tanúskodnának. Tájékozatlan laikusok ítéletei, akciói valójában sehová sem vezet(het)tek. Csak az ártatlan áldozatok számát gyarapíthatták, akik közé (át-tételesen) odaszámíthatjuk akár Balázs Ferencet is.

Még az utószavakat író Veress Zoltán egyébként kitűnő írása (őt mindenkor élvezet olvasni), a homályosító tükröt megtisztító, látásra alkalmassá tevő szavai között is akad egy olyan, amely bántó azzal az egyházi méltósággal szemben, akire vonatkozik. (Boros György naplóinak közreadói, Kovács Sándor és Molnár B. Lehel rehabilitálták nevezett püspököt.) Bár csak valamennyi inkvizitor Boros Györgyre hasonlított volna! Nem égtek volna akkor máglyák Európa szerte a Savonarolák, Servetek testének, lelkének elemésztésére. Nem suhogtak volna pallósok hóhérok kezében, gondolko-

dó elmék életének kioltása céljából. Hiszen Balázs Ferenc mégis csak prédikálhatott, terjeszthette sajátos, személyes hitét a mézskői templom szószékéről, és írásai által, olvasóinak népes táborában (akkor már legalább két ország magyarságának). Hatása lehetett volna akár az angol-amerikai unitáriusokra is, ha megfontoljuk, hogy saját teológiai dolgozatát (*The World toward Completion, A Theory of Purposive Evolution*, 1926. = A beteljesülés felé haladó világ, A céltudatos fejlődés egy elmélete) angol nyelven hagyta maga mögött Berkeleyben. Megjelent ez nyomtatásban valahol, angol vagy magyar nyelven? Nincs tudomásunk róla! Nos, akkor miről beszélünk?

C. Frederiksennek (aki C. Wiseként és C. Morganként sem feledhette, hogy valaha Balázs Ferenc felesége volt) mindenképpen hálával tartozunk könyvének, memoárjának őszinteségeért, ami által minket, székely-magyar unitáriusokat tett valójában gazdagabbakká. Köszönjük neki, hogy Balázs Ferenc életének utolsó néhány évét bearanyozta szerelmével és megajándékozta lázban égő férjét Enikővel. Legyen áldott ezekért emlékezete. Igazán plasztikus képet festett sajátos látásmódja és ecsetvonásai által közös portréjuk vásznára.

Kászoni Józsefet csak dicsérni lehet azért, hogy az Alabástrom falut választotta ki fordításra. Egy idő óta ugyanis többeket izgatott, hogy nem férhet hozzá Balázs Ferencné memoárjának angol nyelvű kiadásához, miközben bizonyos részleteket már ismert belőle, Mikó Imre jóvoltából. Azért is hálásak lehetünk nevezett vezető lelkésznek, mert egy olyan könyvet, regényes visszaemlékezést talált számos mű, fontos teológiai szakmunka között fordításra érdemesnek, amelyik minket, magyar unitárius embereket láttat kívülről, kritikus rokonszenvvel. Mert az csak hasznunkra válhat, ha tisztában vagyunk azzal, hogy mint közelítenek felénk a szimpatizáló idegenek, hogyan gondolkodnak rólunk, Dávid Ferencet követő „bennszülöttekről” a különlegességekre vágyók, milyen propagandagépezetek torz képernyőjét nézik, hangszóróit hallgatják az abszolút tájéko-

zatlanok, és miként éreznek ellen- vagy rokonszenvet gyülekezeteink tagjai iránt az Erdélyt röptében megjárt, felszínes, személyes tapasztalatokat szerzett, polgárosodott nyugati világ unitárius-univerzalistái.

A fordítás színvonalas munka, amelyen a mostani, újabb, immár bilingvis kiadásban a szerző még finomítani is tudott. Előszámlált észrevételeink tehát nem neki szólnak, nem az ő fordítói munkájára vonatkoznak. Általánosságban vademecum, „lámzás” ez az ismertetésnek szánt írás. Kászoni Józsefet arra biztatjuk, kérjük, hogy ha már megajándékozott minket egy eddig ismeretlen Balázs Ferenc életrajzzal, érezze feladatának, hivatásának közzétenni azokat a leveleket is (ha megmaradtak), amelyek, pl. Boros György írt C. Frederiksennek vagy Balázs Ferencnek, esetleg róluk másoknak (Wilburnek stb.). Nem különben a válaszokat. Ezek elősegíthetnék a Balázs házaspár életének minden korábbinál árnyaltabb megismerhetőségét (ráadásul általuk egyháztörténetünk 20. századi problémahalmazából legalább egy maroknyira világosító fénycsóvát vetíthetne).

A könyv kétnyelvűsége – számos előnyével – azokat az olvasókat szolgálja, akiket érdekel a téma, unitáriusok, erdélyiek vagy azok leszármazottai, Balázs Ferenc csodálói, esetleg a két nyelv rejtelseiben, kifejezőeszközei specifikumainak vizsgálatában lelik örömeiket. Bajban majd csak akkor lesznek, ha szerezni szeretnének maguknak egy példányt belőle, mert abból talán még a nemzeti könyvtárnak, az Országos Széchényi Könyvtárnak sem jutott. Mert e kiadásból a fordító is csak szűk egynéhányat kapott, mintegy honoráriumként. Pedig a könyv a maga nemében valóban kuriózum! Már csak azért is, mert inkább szolgálja az angol anyanyelvűek magyar nyelvtanulását mint fordítva. Újabban „született” angol és amerikai unitáriusok tanulmányozzák (sikerrel) nyelvünket. A bekezdések egymással szembeszerkesztése, párhuzamba állítása őket segíti.

Kálnoki Kis Tamás

Műsorváltóztatás!

A Magyar Televízió az *Unitárius Magazin* augusztus 17-re tervezett adását az olimpia közvetítése miatt **július 20-ára**, vasárnapra hozza előre.

Az adás a Lakiteleken megtartott *Balázs Ferenc-szoboravatás* ünnepségét fogja tartalmazni.

Kérjük a műsorváltóztatás tudomásul vételét.

Az augusztusi rádióadás nem változik.

ULOSZ-értekezlet

Az *Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége* ez úton fejezi ki hálás köszönetét, a 2008. április 16–19-én lezajlott munkaértekezletéhez nyújtott támogatásáért.

Munkaértekezletünkön, melynek helyszíne a magyarországi Tokod és Esztergom volt, 35 unitárius lelkész vett részt, Erdély és Magyarország különböző egyházközségeiből.

Április 16-án reggel 8 órakor indultunk Székelyudvarhelyről, és este 9 órakor értünk meg a Tokod községi Alkotóházba, mely szállásul szolgált.

Másnap reggel, áhítatot tartott *Kiss Károly* nyugalmazott lelkész. Utána *Gromon András* előadását hallgathattuk, melyben a teológus sajátos Jézusértelmezését ismerhettük meg. A munkaértekezlet második részében a magyar unitarizmus lehetséges jövőjéről értekeztek egy vitafórum keretén belül, melyben a fő hangsúlyt a Magyarországon szolgáló lelkésztestvéreink helyzetismertetése jelentette. A következő témák kerültek megbeszélésre: a külmiszió lehetőségei; az Internet szerepe a misszióban; a kettészakadt egyház egyesítése; a Magyarországon szolgáló lelkészek helye és szerepe az ULOSZ-ban.

Délután *Pánczél Mihály* polgármester úr, valamint *Bartl Zoltán* alpolgármester úr vezetésével Tokod község látnivalóival ismerkedtünk. Meglátogattuk a helyi iskolát és az újonnan átadott sporttermet, a könyvtárat, az óvodát, valamint a római katolikus templomot. Késő délután és az esti órákban, a faluhoz tartozó Pincevölgyben borkóstolón vettünk részt.

Április 18-án reggel *Pálfi Árpád* verespataki lelkész tartott áhítatot. Utána Esztergomba utaztunk, ahol a város polgármesteri hivatalának vendégszeretétét élvezhettük. *Borz Tibor* protokoll felelős vezetésével, a Városháza dísztermében Esztergom történelmével és a városirányítás szerkezetével ismerkedtünk.

A Bazilikába átvonulva, a polgármesteri hivatal által biztosított idegenvezető irányításával, részletes ismertetést kaptunk a magyar történelem e kiemelkedő létesítményéről. Ottlétünk alkalmából, fogadott és rövid köszöntőbeszédrel üdvözölt minket *Paskai László* bíboros úr.

Esztergomi látogatásunk első része, a vendéglátóink által biztosított ebéddel zárult. A délután folyamán, a lelkészek nagy része, a Mária Valéria hí-

don átsétálva, a szomszédos Párkányban töltött néhány kellemes órát.

Április 19-én, kora reggeli órában indultunk útnak, és késő esti órákban, Isten segédelmével hazakerestünk.

Összegzőképpen: Az ULOSZ második alkalommal szervezte meg munkaértekezletét Magyarországon, azzal a céllal, hogy a Magyarországon szolgáló unitárius lelkésztestvéreinkkel való szakmai és baráti kapcsolatokat mélyítse, ápolja. A szakmai értekezésen túlmenően, vendéglátóink baráti szeretetét élvezve, élménydús kikapcsolódásban volt részünk.

Mindezekért köszönetet mondunk támogatóinknak: *Rákóczi Szövetség* – Budapest (dr. Halz József elnök, dr. Ugrom Gáspár főtitkár); *Tokod község Önkormányzata* (Pánczél Mihály polgármester, Bartl Zoltán alpolgármester); *Esztergom város Önkormányzata* (Meggyes Tamás polgármester, Borz Tibor protokollfelelős); *László János* köri felügyelőgondnok – Székelyudvarhely; *Bencze Gábor* vállalkozó – Székelyudvarhely; *Bayer Zsolt* – Budapest; dr. *Veress László* – Budapest.

A munkaértekezleten résztvevő lelkészek névsora: *Rüsz Tibor* (Kolozsvár), *Farkas Dénes* (Kolozs), *Bálint Benczédi Ferenc* (Kolozsvár), *Pálfi Árpád* (Verespatak), *Balázs Tamás* (Magyarszovát), *Fekete Béla* (Bágyon), *Czire Szabolcs* (Kolozsvár), *Lázár Levente* és *Demeter Erika* (Hármasfalu), *Pálffy Tamás Szabolcs* és *Pálffy Anna-Mária* (Marosszentgyörgy), *Kecskés Csaba* (Marosvásárhely), *Pál János* (Marosvásárhely), *Sándor Szilárd* (Nyárádszereda), *Barabás Zsolt* (Nyárádgálfalva), *Kiss Károly* (Hármasfalu), *Varga Sándor* (Nyárádszentmárton), *Pavelka Attila* (Marosvásárhely), *Jakab Zsolt* (Újszékely), *Bartha Alpár* (Fiatfalva), *Székely Kinga Réka* (Homoródszentpéter), *Nagy Adél* (Recsenyéd), *Rüsz Domokos* (Székelyudvarhely), *Ilkei Árpád* (Homoródújfalva), *Orbán Fitori Dezső* (Gyepes), *Adorjáni Levente* (Sepsiszentkirály), *Fekete Levente* (Nagyajta), *Finta Emese Erzsébet* (Kálnok), *Szabó Előd* (Ürmös), *Csete Árpád* (Homoródalmás), *Kászoni József* (Budapest), *Léta Sándor* (Budapest), *Kiss Mihály* (Hódmezővásárhely), *Sándor Gyula Mátyás* (Győr), *Pap Gy. László* (Debrecen).

Az ULOSZ Választmány nevében, tisztelettel:

Kovács István elnök
Csete Árpád titkár

A konferencia résztvevői

Balácsi László, Lezsák Sándor, Rázmány Csaba

Balázs Ferenc szobra

Rázmány Csaba

A hűdapesti résztvevők

Dr. Szabó Árnád niisnök istentiszteletet tart

Képek a Lakitelken tartott unitárius napról és Balázs Ferenc szobrának avatásáról